

**JIHOČESKÁ UNIVERSITA V
ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Zlatokorunská klášterní škola a škola současnosti
(komparace a inspirace)**

České Budějovice 2011

Vedoucí bakalářské práce
doc. PhDr. Miroslav Somr, DrSc.

Vypracoval
Bc. David Michal Říha

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Obsah

Prohlášení	2
Úvod	5
Stav školství v době jeho reformování	7
Založení kláštera Zlatá Koruna	9
Osobnost opata Bohumíra Bylanského	12
Škola při klášteře ve Zlaté Koruně	15
Osoba Antonína Borového	20
Aleš Vincent Pařízek	22
Život a dílo Jana Amose Komenského	23
Alternativní škola	26
Alternativní školy v Čechách a na Moravě	28
Rozdělení alternativních škol	29
Klasické reformní školy	29
Waldorfská škola	29
Montessoriovská škola	30
Freinetovská škola	31
Jenská škola	31
Daltonská škola	32
Církevní – konfesní – školy	32
Moderní alternativní školy	34
Česká republika a současné vzdělávání v alternativních školách	34
Obecná škola	35
Shrnutí	35
Život Marie Montessori	36
Je dětství společenský problém?	37
Dítě	37
Výchova a vzdělání dítěte	38
Počátky metody „montessorí“	39
Počátky výuky	39
Bohaté děti – děti bohatých rodičů	40
Osoba učitele	41

Dítě a práce – činnost	41
Mají děti práva?	42
Reforma	43
Prostředí	44
Závěr	45
Seznam použité literatury	47
Resumé	48
Anotace	49
Obrazová příloha	50

Úvod

K volbě tématu mé bakalářské práce mě přivedla zpráva, kterou jsem slyšel v rádiu. Zpráva se týkala vzdělávání a studia na různých vysokých školách. Velmi mě překvapilo, když redaktorka říkala, že někteří vysokoškolští studenti v Americe jsou negramotní. Byl to pro mě šok. V české zemi je povinná školní docházka již mnoho staletí. Osvícená panovnice Marie Terezie (1740 – 1780) zavedla povinnou školní docházku na přelomu roku 1774 a 1775. Začal jsem přemýšlet nad tím, že si bereme různé příklady v Americe, ale oni si příklady neberou. My jako národ jsme se učili a povinně chodili do krásných školních budov a Američané v té době jezdili na koních a budovy měli dřevěné bez jakékoli architektury. Není to degradace vzdělanosti, když je vysokoškolský student negramotný? První zmínku o vysoké škole máme spojenou s městem Bologna v Itálii. Boloňská universita byla založena roku 1088, tedy v 11. století. O deset století později, v 21. století, jsou studenti, kteří neumí psát. Česká země si nemůže stěžovat na nevzdělané lidi. V mnoha směrech se čeští vzdělanci zapsali ve světě. Ve fyzice Václav Prokop Diviš, který světu dal roku 1754 bleskosvod, nebo profesor Jaroslav Heyrovský, který roku 1923 vynalezl a o rok později sestrojil polarograf, za který mimochodem získal Nobelovu cenu. Kde by dnes byla medicína, kdyby doktor Jan Janský jako první nerozlišil čtyři základní krevní skupiny. Kontaktní čočky dnes užívá velké množství lidí. Málo z nich však zná jméno Otto Wichterle. Byl to právě Otto Wichterle, který dal světu gelové kontaktní čočky. V dnešní době člověk – na celém světě - hodně bádá nad genetikou. Otcem genetiky je Jiří Mendel, český kněz, který svými pokusy s hrachem dal základ vědě zabývající se genetikou. Mohli bychom tu jmenovat další české „velikány“. Kdyby tito lidé nebyli vzdělaní, asi by věci, které dokázali, jen těžko dokázali. Římský císař a král, král český Karel IV., rok po svém nástupu na český trůn požádal papeže Klimenta VI. a ten vydal bulu o založení univesity. Karel IV. přidal roku 1348 nadační list a universita, která nese jeho jméno, byla založena a trvá dodnes. Tato universita má ve světě stále ještě zvuk a spousta zahraničních studentů na ni studuje. Karel IV. byl bez pochyby sám velmi vzdělaný. I když jsme byli pod nadvládou rakouské orlice, stále jsme jako národ chtěli více ve školství. Roku 1775 bylo založené České

vysoké učení technické. Nebylo to přímo dnešní ČVUT, ale jeho předchůdce. Vznikaly i školy obyčejné. Školy, které chtěly naučit své žáky tomu nejzákladnějšímu, tedy čtení, psaní a počítání. Právě výnos Marie Terezie byl pro ně velmi příznivý. Jednou takovou školou byla i škola založená při zlatokorunském klášteře. Osvícený opat Bohumír Bylanský, který školu založil, pověřil výukou řádového bratra Matěje Prosila. Matěj Prosil se nespokojil jen s výukou toho základního, šel kousek dál a učil své žáky základním dovednostem, které by mohli v životě potřebovat. Jeho žáci byli dětmi poddaných klášteře, tedy vesměs děti zemědělců. Matěj Prosil je učil například roubovat stromy, učil je hudbě. Zlatokorunská škola byla školou alternativní. V této své práci bych chtěl popsat fungování zlatokorunské školy. Škola byla zřízena klášterem, který měl majetek a tak si mohl dovolit školu vybavit různými – na tehdejší dobu – vynikajícími pomůckami. Tím nejznámějším, co se nám dodnes ze školních pomůcek dochovalo, jsou takzvané Obrazy zlatokorunské školy. Jedná se o soubor obrazů – do dnešních dob bohužel již kompletně nedochovaný – které žákům přibližovaly výuku. Šlo o jakési mapy, na nichž žáci viděli například slavné české učence, panovníky atd. Do dnešních dob se v dnes zrušeném klášteře dochovaly i jiné pomůcky. Dochovaly se hudební nástroje, mikroskop, vývěva a jiné. O této škole bude v mé práci jedna velká kapitola. Druhá velká kapitola bude věnována současné alternativní škole, která je té zlatokorunské podobná. Závěrečná kapitola bude věnována porovnání těchto dvou škol, mezi nimiž je dvoustletá propast. Cílem mé práce je poukázat na vzdělání našeho národa. Přestaňme si brát nesmyslné příklady a jděme vlastní cestou. Myslím, že nemáme zapotřebí někomu se vyrovnávat. Buďme suverénní. Ohlédněme se za sebe do historie a zjistíme, že České země mají na to, aby byly suverénní a nepotřebují nějaké příklady.

Stav školství v době jeho reformování

V druhé polovině 18. století přicházely z Francie nové myšlenky o výchově a rozvoji společnosti do německy mluvících zemí, tedy i do Čech. Čechy byly součástí Rakouské říše. Francouzští fyziokraté hlásili, že stát by se měl ujmout výchovy a vzdělání. Je povinnost státu pečovat bez rozdílu o všechny obyvatele. Hlavně hrabě Honor Gabriel Riqueti de Mirabeau, baron de L'Aulne, Anne-Robert-Jacques Turgot a Francois Quesnay byli toho názoru, že škola má vychovávat řádné občany a vlastence. I J. J. Rousseau byl stejného mínění. Jeho Emil byl změnou v pedagogických názorech té doby. Zdůrazňoval právo člověka v jakémkoli věku na rozvoj každého jedince a svobodu projevu. V Čechách, hlavně v Praze, se v 70. letech 18. století mnozí představitelé kulturního a společenského života rozvíjeli osvětovou, pedagogickou a výchovnou práci. V první řadě by se měl uvést Karel Jindřich Seibt. Po svém příchodu z Lipska do Prahy byl jmenován universitním profesorem galantních věd. Uvedl se přednáškou O povinnostech státu k jedinci a úloze občana v moderní společnosti. Svou vědeckou erudicí a rozhledem Siebt zapůsobil hlavně na mladé posluchače. Byli mezi nimi Josef Jungmann a Josef Dobrovský. Ferdinand Kindermann v této době zakládá v Kaplici na Českokrumlovsku školu. Zavádí v ní industriální výchovu. Byl pod vlivem Seibta, který se snažil podporovat průmyslovou a zemědělskou činnost. Nejen ve Francii se rozvíjelo osvícenství. Také v Prusku docházelo ke školským reformám v duchu německého filantropismu. V tomto duchu působil Johann Bernhard Basedow, Fridrich Eberhard von Rochow a Fridrich Gabriel Resewitz. Podobně postupoval Jan Jindřich Pestalozzi ve Švýcarsku. V Rakousku se vliv rozvinutějšího obecného školství projevil z iniciativy státního kancléře Václava knížete Kounic. 16. ledna 1770 nechal ve Vídni zřídit státní školskou komisi. Členem této komise byl i rektor vídeňských škol a učitel u sv. Štěpána Josef Messmer. Jeho jmenovala císařovna Marie Terezie ředitelem normální školy ve Vídni. Tato škola byla i s tiskárnou otevřena 2. ledna 1771. v rakouských zemích měla dohled nad všemi normálními školami. Roku 1773 papež Kliment XIV. zrušil jezuitský řád. Tím byly také jezuitům odebrány školy. Došlo tedy k sekularizaci školství. Refomátoři Franz Karl Kressl a Johann Ignaz von

Felbiger 6. prosince 1774 zavedl v Rakousku nové zřízení obecného školství. Šlo o rozdělení na školy triviální, hlavní a normální. Roku 1775 začal platit všeobecný školský zákon, který stanovil povinnou školní docházku pro děti ve věku mezi šestým a dvanáctým rokem. Rakouské země byly mezi prvními evropskými zeměmi s tímto zřízením. Díky Prusku se uplatnily myšlenky Jana Amose Komenského v organizaci školství, i když jen omezeně. Uplatnil se zde Felbigerův nový zaháňský vyučovací způsob. Tento způsob kopíroval Komenského. Ve výuce se má postupovat od jednoduchého ke složitému a od konkrétního k abstraktnímu. „Jako základní organizační a didaktickou příručku pro učitele a školní dozorce Felbiger roku 1775 vytvořil tzv. Methodenbuch, vydaný v roce 1777 znovu spolu s českým zněním pod názvem Kniha metodní pro učitele českých škol v c. k. zemích. Tento překlad znamenal počátky česky psané pedagogické literatury v nové době.“¹

Dozorem nad školami ve vikariátu a farnostech bylo pověřeno duchovenstvo. To tvořilo největší část domácí inteligence. Zemská školská inspekce vedla školství v rámci gubernia. V Čechách byl referentem nad normálními školami jmenován Ferdinand Kindermann. Nad gymnasii to byl Karel Jindřich Seibt. „Této komisi od roku 1775 předsedal guberniální rada Karel hrabě Clary z Aldringen, reformám nakloněný osvícenský šlechtic.“² Marie Terezie 10. června 1775 vydala Privilegium impressiorum – právo tisku českých i německých školních knih. Knihy se tiskly v knihtiskárně Klementina od 11. dubna 1776. Od roku 1777 se tiskly knihy a učebnice pro triviální školu. Je zajímavé, že první knihy a český slabikář byly tištěny latinkou. Od roku 1774 se psalo švabachem.

V profesním době jezuitů u chrámu sv. Mikuláše v Praze byla českou zemskou komisí 15. listopadu 1775 založena německá c. k. mužská normální škola. Měla za úkol připravit učitele pro triviální školy. Byla vzorovou pro ostatní školy v Čechách. Od června 1775 přednášel Kindermann pedagogiku na gymnasiu malostranském.

¹ ŠTVERÁK, V. *Pařížek a Wilfling o škole a učiteli*. Praha: Karolinum, 1998. s. 11

² *Ibidem*, s. 11

Každá země rakouské monarchie sestavila zvláštní zemskou komisi v níž byli dva až tři radové. Jeden z nich byl předseda. Komise v každé škole ustanovila duchovního, tajemníka a ředitele. Komise dohlížela nad celým školstvím v zemi, zřizovala nové školy a vedla seznam učitelů.

1. dubna 1784 převzal veškerou pravomoc nad normálními školami Ferdinand Kindermann. Kindermann vybral svědomité úředníky na místa školních inspektorů.

Císař Josef II. dekretem z roku 1787 stanovil „ že absolvování normální školy je povinnou přípravou na řemeslo“.³ Vizitace ve školách probíhaly každoročně, podle instrukcí od října do března. Dále pak od dubna do července. Zásadou vizitací se zlepšovala úroveň jak škol tak učitelů. Na Moravě se o realizaci tereziánsko-josefínské reformy zasadil Ignaz Mehoffer. Byl jmenován roku 1780 ředitelem normální školy v Brně. Byl hlavním dozorcem nad školami moravskými a později i slezskými.

Založení kláštera Zlatá Koruna

Cisterciácký⁴ klášter Zlatá Koruna byl založen roku 1263 králem Přemyslem Otakarem II.. Na jihu Čech začali Rožmberkové kolonizační činnost založením kláštera Vyšší Brod (1. června 1259) a to se králi Přemyslovi Otakarovi příliš nezamlouvalo. V nejtěsnější blízkosti vyšebrodského kláštera založil „svůj“ klášter a dal mu velké množství pozemků. Chtěl zabránit tomu, aby Rožmberkové ovládli celou jižní hranici a cesty tudy vedoucí do sousedních zemí. Do vyšebrodského kláštera přišli mniši z blízkého kláštera Wilhering, do zlatokorunského kláštera přišli mniši ze vzdáleného kláštera Heiligenkreuz.

³ ŠTVERÁK, V. *Pařížek a Wilfling o škole a učitelí*. Praha: Karolinum, 1998. s. 14

⁴ Cisterciáci jsou ve své podstatě reformovaní benediktýni. Roku 1098 sv. Robert z Molen s pěti spolubratry založili v Citeaux – latinsky cistercium – klášter s ideálem dodržovat řeholi sv. Benedikta. Nelíbilo se jim, že Benediktýni nežijí zcela podle této řehole. Řád jen taktak přežíval. Roku 1133 přišel do řádu se svými následovníky sv. Bernard Clervou. To byl počátek rozšiřování se tohoto řádu po Evropě. V dnešní době na území Čech funguje jen jediný klášter tohoto řádu. Je ve Vyšším Brodě.

Na jaře roku 1263, konkrétně 6. dubna, vypravila se skupina mnichů z kláštera Svatý Kříž⁵ v Rakousku do kláštera Svatá Koruna. Skupinu vedl bývalý svatokřížský opat Jindřich. Cesta byla obtížná, ale s jistotou můžeme tvrdit, že ještě do konce dubna došli mniši do Svaté Koruny. Název Svatá Koruna je od samotného zakladatele. Přemysl Otakar II. dostal od francouzského krále Ludvíka IX.⁶ Trn z trnové koruny Krista. Panovník dal trn do úschovy právě vzniklému klášteru. Název Svatá Koruna se neujal. Již roku 1315 nalézáme pojmenování Zlatá Koruna, které zobecnělo, a i my jej užíváme dodnes. Název „zlatá“ je buď odvozen od přídomku zakladatele⁷ nebo od toho, že klášter měl značné bohatství. „Základem tohoto bohatství bylo velké věno, které klášter obdržel při svém založení.“⁸ Klášter získal majetek i v cizině – v Dolním Rakousku a Bavorsku. Celková rozloha klášterních pozemků byla značná. Činila 843 km². Klášter vlastnil hodně vsí a pomáhl jich 97 osídlit.

S největší pravděpodobností byly první klášterní stavby dřevěné. Byla to běžná praxe při zakládání klášterů. Ze dřeva jsou stavby relativně rychle postavené. Když se dostaví budovy kamenné, dřevěné se strhnou. Ani ne sto let po dostavění klášter vyhořel. Bylo to roku 1354. Během své existence měl klášter řadu donátorů a příznivců. Prvním byl jeho zakladatel. Dále to byli různí šlechtici. Jedním z nich byl v první čtvrtině 14. století pan Bavor III. z Bavorova. Klášteru daroval řadu vesnic. Pan Bavor III. je pohřben v opatském chrámu Nanebevzetí Panny Marie⁹ v klášteře. Mezi dalšími příznivci kláštera byli mimo jiné i Rožmberkové, kteří od počátku existence zlatokorunského kláštera o něj a jeho zboží usilovali. Chtěli získat kontrolu na jižním území Čech. Rožmberkům se také nelíbilo, že pozemky kláštera sahají až téměř pod okna českokrumlovského hradu, který byl hlavním sídlem rodu. Dalším příznivcem byl například pan Menhart ze Štěkře.

⁵ Německy Heiligenkreuz

⁶ Zemřel roku 1270, později byl kanonizován

⁷ Přemysl Otakar II. byl nazýván král železný a zlatý

⁸ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*. České Budějovice: ČAT U zlatého klasu, 1949. s. 16

⁹ Cisterciácké klášterní chrámy jsou vždy zasvěcenné Panně Marii nanebevzaté.

Svatokorunští mniši byli Němci. Své řady doplňovali německým dorostem. Císař Karel IV. spolu s pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic zasáhli u generálního opata v Citeaux. Žádali ho, aby povolil přijímání domácích českých kandidátů. Kdyby Karel IV. s Arnoštem z Pardubic nezasáhli, mohl být klášter o mnoho století později ušetřen rušení. Císař Josef II. nerušil čistě německé kláštery. Měl v oblibě rušení právě cisterciáckých klášterů, ale například Vyšší Brod byl ušetřen, protože tam byl konvent složen převážně z mnichů německého původu. Byl i jiný, důvod proč nebyl klášter ve Vyšším Brodě zrušen, ale to do této práce nepatří a nebudu se tedy tím zabírat.

Klášter se od svého založení začal budovat z kamene. Stavební práce byly zdoluhavé a tak, jak je výše napsáno, byly vybudovány provizorní stavby dřevěné. Klášterní kostel se stavěl od presbytáře¹⁰ po západní průčelí. Presbytář a transept¹¹ jsou z doby kolem roku 1300. Chórové kaple¹² byly vysvěceny roku 1301. roku 1663 byly zbořeny. Z části je obnovil opat Ungar (1668 – 1701). Trojlodí se stavělo mezi léty 1340 – 1370. Na stavbě chrámu se podílel kameník Michael Parlér, bratr slavnějšího Petra Parlěře. Michaelu Parlérovi je připisována velká roseta v jižní části transeptu na východní straně. Jedná se o mimořádné dílo.

V době husitských nepokojů byl klášter dvakrát vypleněn a vypálen. Stalo se to v roce 1420 a 1429. Klášter byl velmi bohatý a to přitahovalo husity. Do kláštera si šlechtické rody dávaly do úschovy hlavně listiny a také vzácné předměty. Nejinak tomu bylo ve Zlaté koruně. Krom klášterního archivu zde byly listiny rodu Rožmberků, pánů z Landštejna a pánů z Hradce. Vše bylo uloženo v sakristii opatského chrámu. Už roku 1418 nechal opat Rutger, za přítomnosti svědků, vše sepsat a přenést na českokrumlovský hrad. Toto opatření se vyplatilo. Na podzim roku 1420 husité klášter vypálili. Zbyli jen holé zdi a klenby. Zlatokorunští mniši se zpět trvale vrátili roku 1437. Zřejmě v době, kdy byli mniši pryč, Oldřich II. z Rožmberka svými padělanými listinami vymohl klášterní majetek na císaři Zikmundovi. Po návratu mnichů se začaly vést spory

¹⁰ Presbytář = kněžiště

¹¹ Transept = příčná loď kostela

¹² Chórové kaple jsou kaple postavené kolem vysokého chóru, vysoký chór = presbytář

o majetek. Spory se nevyřešily a Rožmberkové 6. listopadu 1611 vymřeli. K vyřešení se dospělo až za Eggenbergů. Zlatokorunský klášter už nikdy nezískal takovou pověst a takové bohatství jaké měl před rokem 1420. Mezi léty 1420 a 1785 se v čele kláštera vystříдалo 29 opatů. Byli mezi nimi i osvícení opaté, kteří klášter povznesli jako například opat Valentin Schönbeck a nebo poslední opat Bohumír Bylanský. Ani přesto klášter již svou prestiž nezískal. 9. října 1785 přišli císařští komisaři a přinesli dekret o zrušení kláštera podepsaný císařem Josefem II. Po pěti stech dvaadvaceti letech stačil jeden podpis a klášter přestal existovat. Císař Josef II. za svou krátkou desetiletou vládu stihl zrušit přes čtyři sta klášterů, což byla přibližně polovina klášterů v rakouské monarchii.

Osobnost opata Bohumíra Bylanského

Opat Bohumír Bylanský byl posledním opatem kláštera Zlatá Koruna. Opat Bylanský se narodil v Prachaticích 27. března roku 1724. Vystudoval gymnasium u jezuitů v Českém Krumlově a dále filosofii v Pasově. Dne 4. června roku 1743 vstoupil do noviciátu¹³ ve zlatokorunském klášteře. Dne 7. června 1744 složil slavné sliby¹⁴ a odešel studovat teologii do Prahy. Po studiích byl 20. prosince 1749 vysvěcen na kněze. 18. ledna 1750 sloužil svou první mši v kostele u Pražského Jezulátka. Po studiích se vrátil zpět do kláštera. Ujal se funkce domácího profesora filosofie a knihovníka. Ve funkci učitele se osvědčil a 1. listopadu 1753 byl povolán do arcibiskupského semináře a Praze, aby zde přednášel filosofii. V této funkci nebyl dlouho. Dne 9. ledna 1755 byl v opatské volbě v klášteře Svatá Koruna zvolen opatem. V době volby byl Bohumír Bylanský velmi mlád. Nebylo mu ještě ani 31 let. Právě jeho věk nám ukazuje na to, že i tak mladý byl osobností nadprůměrnou. Bylanský si důvěry svých spolubratří vážil. „Tuto důvěru nezklamal a svatokorunský klášter

¹³ Dle Ottova slovníku naučného je noviciát zkušební doba a příprava čekatelů na stav řeholní. Těm kdo se chtějí stát řeholníky a jsou přijati do kláštera nebo kongregačního domu, ukládá církev na zkušenou jejich povolání, aby byli alespoň jeden rok klášterními novici = nováčky. V této zkušební době prokazují své dobré, ale i špatné schopnosti v plnění povinností, poslušnosti a sebezapírání.

¹⁴ Věčné sliby jsou svým způsobem přísaha, kterou skládá každý řeholník. Zavazuje se tím k dodržování řehole, stanov řádu a stanov kláštera. Po složení těchto slibů řeholník zůstává navždy v tom klášteře, při kterém sliby složil.

po všech stránkách velmi pozvedl.“¹⁵ Opat Bylanský se po svém zvolení musel v první řadě vyrovnat se značným dluhem. Výše dluhu byla 16723 zlatých. Klášter se zadlužil koupením statků a na dluhu měli svůj podíl také různé, hlavně přírodní, katastrofy. Byly to například velké povodně, sucho nebo dobytčí mor. I přes toto všechno opat Bylanský klášterní majetek nejen zvětšil koupí statků Holkov a Dvořákova dvora, ale klášter také na konci každého roku vykazoval značný přebytek. Bylo to díky tomu, že opat Bylanský se dobře vyznal v hospodaření a měl i výborné pomocníky. V klášteře se ničím zbytečně neplýtvalo. Opat vyřídil levnější půjčky, výhodněji propachtoval pozemky, prodal nevýhodné objekty a roku 1776 ujednal novou smlouvu s knížetem Schwarzenbergem o výplatě deputátů.

Opat Bylanský založil u kláštera školu, která nejen, že naučila děti základnímu vzdělání – číst, psát, počítat, ale škola se zabývala ovocnářstvím, chovem cizokrajných ovcí, bource morušového, odborným pěstováním chmele a zpracováním lnu.

Opat Bylanský užíval peněžních přebytků k uměleckému zkrášlení kláštera a jeho okolí. Také nakupoval moderní stroje pro hospodaření, podporoval zchudlé kláštery svého řádu a také podporoval chudinský ústav, který založil pro své poddané. Časem se pověst o „dobrém hospodáři“ donesla až na nejvyšší místa. Opat Bohumír Bylanský a opat oseckého kláštera Ignác Březina byli ustanoveni administrátory ¹⁶ sedleckého kláštera, který upadl do dluhů.

Opat Bylanský, i přesto, že byl opatem, nezapřel v sobě bývalého profesora a knihovníka. Měl velmi rád knihy a svým bratřím doporučoval různé knihy k četbě. Byl jakýmsi cenzorem. Nepálil knihy, ale pouze ukazoval na ty knihy, které nebyly vhodné k četbě. Knihovna v klášteře byla rozdělena do tří hlavních skupin. První skupina se zabývala zkušeností, druhá skupina přírodou a třetí skupina Písmem svatým.

¹⁵ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*. České Budějovice: ČAT U zlatého klasu, 1949. s. 228

¹⁶ administrátor = správce, člověk zplnomocněný ke správě cizího majetku

Opat Bylanský neměl na zřeteli jen vzdělanost svých řádových bratří, ale i vzdělanost dětí svých poddaných. Jak bylo již výše napsáno Bylanský založil při klášteře školu. Stalo se tak roku 1774. Škola existovala až do doby zrušení kláštera. Nutno poznamenat, že škola fungovala asi dvanáct let. Klášter byl zrušen dekrety císaře Josefa II.. Ale o tom až později. Učitelem ve škole byl řádový bratr Matěj Prosil. Matěj Prosil učil žáky samozřejmě číst, psát, počítat. Učil je i více. Věnoval se hudbě, přírodním vědám a učil děti různým praktickým dovednostem.

Opat Bylanský byl plně na výši v duchovním životě. I svatokorunský konvent¹⁷ se snažil v tomto směru povznést. Ve svém duchovním životě kladl opat Bylanský velký důraz na pěstování bolesti (lítosti), lásky k Bohu i bližnímu. Díky těmto zásadám vládl v klášteře opravdový mír a pořádek. Když mezi 26. a 28. červnem roku 1764 prováděl plavský opat Furnát Durych ve svatokorunském klášteře visitaci, nemohl mít vůči řeholníkům žádné výtky.

Opatu Bylanskému se dostalo velkého množství čestných úkolů a vyznamenání. Roku 1771 se jako zástupce českomoravské provincie cisterciáků zúčastnil generální kapituly v Citeaux [sitó]. „Bohumír Bylanský měl hodnost apoštolského protonotáře, prvního asistenta českomoravské cisterciácké provincie a císařského rady.“¹⁸

Klášter Svatá Koruna žil svým pokojným a prosperujícím životem za vedení opata Bohumíra Bylanského až do 9. října 1785, kdy bylo rozhodnuto o zrušení kláštera. Tohoto dne byl Jan kníže ze Schwarzenbergu úředně zpraven o tom, které kláštery na jeho panství budou zrušeny. Byl mezi nimi i klášter svatokorunský. Kníže Schwarzenberg nabídl opatu Bylanskému, aby se přestěhoval na jeho zámek v Chýnově. Opat přijal. Bylo mu dovoleno, aby si vzal všechny věci ze svého bytu v klášteře. Konvent byl rozpuštěn v polovině měsíce dubna roku 1786. Opat Bylanský přežil „svůj“ klášter o pouhé dva roky. Předčasně zemřel 21. července 1788 v Chýnově. V tamním kostele je i

¹⁷ konvent = shromáždění – v klášteře skupina mnichů

¹⁸ KADLEC, J. *Dějiny kláštera Svaté Koruny*. České Budějovice: ČAT U zlatého klasu, 1949. s. 235

pohřben. Jeho hrob byste hledali marně. Není nijak označen. Pouze malý oltář (bez jakékoli připomínky o opatu Bylanském) nám ukazuje místo jeho posledního odpočinku.

Škola při klášteře ve Zlaté Koruně

V cisterciáckém klášteře Zlatá Koruna byla opatem Buhumírem Bylanským založena škola. Stalo se tak za vlády císařovny Marie Terezie v době, kdy se reformovalo rakoušské školství. Reforma byla ovlivněna pruskými filantropy. Změny školského systému se začaly ve Vídni – hlavním městě Rakouska. Tam byla v lednu roku 1770 vytvořena státní školská komise. Stalo se tak z popudu státního kancléře Václava knížete Kounic. Roku 1771 byla ve Vídni otevřena normální škola. Tato škola měla dohled nad všemi normálními školami v celém rakouském soustátí. Významným počinem Marie Terezie bylo povolání pruského vzdělance, osvícence a filantropa, opata Johanna Ignaze von Felbigera. Stalo se to roku 1774. Von Felbiger spolu s Franzem Karlem Kresslem ještě téhož roku vypracoval „zásadní reformu elementárního školství“.¹⁹ V zemích rakouské říše byla 1. ledna 1775 zavedena povinná školní docházka. Do školy chodily děti ve věku od 6 do 12 let. Von Felbiger se nechal ve své reformě inspirovat také Janem Amosem Komenským. Právě od Komenského převzal model postupu od jednoduchého ke složitému a od konkrétního k abstraktnímu. Od roku 1775 začal von Felbiger vydávat pedagogickou literaturu. Sám napsal spis *Methodenbuch*, v němž vyjadřuje své pedagogické zásady. Významným autorem pišícími katechetické a metodické spisy je Aleš Vincent Pařízek. Psal v češtině i němčině a byl propagátorem a zakladatelem industriálních škol. Jeho vzory byli von Felbiger a Kindermann.

Ferdinand Kindermann se narodil ve vsi Království v severních Čechách roku 1740. Von Felbiger působil na gymnáziu v Zaháni jako ředitel. Z Království do Zaháně to Kindermann neměl daleko. Kindermann studoval filosofii a teologii na pražské universitě. Tady ho zaujaly názory profesora Karla Jindřicha Seibta, který pokládal vzdělání za potřebné pro blaho státu. Po studijích odešel

¹⁹ HANSOVÁ, J. *Škola ve Zlaté Koruně*. In *Jihočeský sborník historický*. České Budějovice, 2002, s. 44

Kindermann na „praxi“ do Zaháně. Když se roku 1772 vrátil, byl pozván Janem Nepomukem hrabětem Buquoyem na novohradské panství. Kindermann byl ustanoven děkanem v Kaplici. Právě v Kaplici začal Kindermann uvádět do praxe zásady profesora Seibta a von Felbigera. Felbigerův program výuky byl v té době nejucelenější a nejmodernější pedagogický systém. Škola v Kaplici, Kindermannovou zásluhou, získala během krátkého období jméno v Čechách, na Moravě i v rakouských zemích. Kaplická škola byla vzorem pro nižší školy nejen v jižních Čechách. Cílem kaplické školy bylo dát dětem vzdělání, ovšem ne na tu dobu standartní metodou. Tehdejší standartní metoda bylo memorování učené látky. Kaplická škola chtěla žákům to, co se učí, přiblížit pomocí konkrétních a názorných příkladů. V kaplické škole se neužívalo násilí. Naopak. Děti byly povzbuzovány, byla snaha vzbudit v nich lásku ke vzdělání a studiu. Žáci byli systematicky vyučováni ve čtení, psaní, počtech a dále se seznamovali s aritmetikou, dějinami vlasti, hudbou, mravoukou, pravopisem, cvičením paměti, biblickou dějeprovou, písemným vyjadřováním. Také získávali základy latiny, řečtiny, geometrie. Kindermannovou mateřštinou byla němčina. Germanizační charakter však škola neměla.

„Úspěchy v kaplické škole vynesly Kindermanna roku 1775 do zemské školní komise při českém guberniu, zřízené v souvislosti s platností nového školského zákona, kde se stal referentem pro obecné školy.“²⁰ Roku 1775 se podílel na vzniku normální školy v Praze. Dal jí program, což byla propracovanější verze jeho zkušeností z kaplické školy. Roku 1784 byla Kindermannovi dána veškerá pravomoc nad normálními školami.

Opat Bohumír Bylanský roku 1772 založil ve Zlaté Koruně školu, na kterou si potrpěl. Ve stejném roce přichází Kindermann do Kaplice. Je zřejmé, že školy se nemohly ovlivňovat, ani nemohla být jedna inspirací pro druhou. Pro zlatokorunskou školu viděl opat Bylanský vzor ve vídeňské normální škole. Při své návštěvě Vídně tuto školu poznal a poznal metodu normální školy. Pochopil její užitečnost. Po návratu z Vídně se opat plně věnoval budování školy. Zlatokorunská škola je v písemnostech zmiňována jako škola „normální“. Není

²⁰ HANSOVÁ, J. *Škola ve Zlaté Koruně. In Jihočeský sborník historický*. České Budějovice, 2002, s. 45

to přesné. „V rámci trojstupňové soustavy nižších škol, ustanovené v českých zemích roku 1775, odpovídá její povaha škole triviální a částečně snad i škole hlavní.“²¹ Pojem triviální škola vychází z toho, že se v těchto školách učily tři základní dovednosti – čtení, psaní a počítání. Tyto školy se zakládaly na vsích u kostelů, a tak se pochopitelně vyučovalo i náboženství. V hlavních školách se navíc vyučoval dějepis, zeměpis, základy latiny, domácích prací a zemědělství a také základy písemného projevu.

Opat pro novou školu pořídil to nejlepší vybavení. Chtěl tím nalákat do školy mládež, která se jen tak nečinně potloukala. Opat založil ve škole a pro školu sbírky rostlin, minerálů, zvířat, opatřil např: vývěvu, mikroskopy, elektrizační stroje, magnety k pokusům, dalekohledy a jiné. „Nechal sestavit i stereoskop ke zřetelnému znázornění dějepisných obrazů, krajin a měst.“²² Byly nakoupeny různé hudební nástroje a různá hudební díla. Žáci nacvičovali různá divadelní vystoupení a prostřednictvím her se učili pravidla slušného chování, která teoreticky slyšeli ve škole.

Pokud se někdo začne zabývat zlatokorunskou školou, není možné opominout „školní obrazy“, které se svým způsobem staly synonymem pro tuto školu. Jedná se o velká plátna, na nichž jsou zachyceny různé scény, osobnosti a jiné. Obrazy roku 1775 namaloval konvrš²³ Thadeus Schmegger. Pocházel ze Salcburku a byl malířem a pozlacovačem. Jeden z obrazů je signován a tak lze autorství bez pochyby určit. Velký zájem o školu Bohumír Bylanský skutečně měl. Dokládají to i miniatury obrazů, které si opat nechal stejným umělcem vyhotovit. Měl je svém bytě. I jemu sloužily, nejen pro zábavu, ale také k poučení. Thadeus Schmegger čerpal podklady pro obrazy ze soukromé knihovny opata Bylanského. Inspiroval se různými kresbami. Když byl klášter zrušen, byly tyto miniatury spolu se vším zařízením bytu převezeny na zámek v Chýnově, kam se opat Bylanský uchýlil. Opat měl u sebe v bytě i přístroje, které pořídil pro školu. Jsou to výše uvedené přístroje: mikroskop, barometr, dalekohled, teploměr, vývěva a elektrum. I opat prováděl různé pokusy. Kolik

²¹ HANSOVÁ, J. *Škola ve Zlaté Koruně. In Jihočeský sborník historický*. České Budějovice, 2002, s. 46

²² *Ibidem*, s. 47

²³ laický bratr v klášteře

obrazů bylo namalováno, dnes už nevíme. Nikde o tom není záznam. Záhy po zrušení kláštera se obrazy dostaly do prodeje. Nezacházelo se s nimi jako s celkem, ale prodávaly se zvlášť. O obrazy nebyl zájem. Byly umístěny v českokrumlovském zámku až do konce 19. století. V roce 2001 byly obrazy převedeny z českokrumlovského zámku do kláštera Zlatá Koruna a byly instalovány ve stále expozici.

Kam opat Bohumír Bylanský při založení školy v klášteře umístil, nevíme. Není o tom zpráv. Zprávy o tom, kde se škola nacházela, jsou nesouvislé a vznikly až po zrušení kláštera. Ze zprávy, která byla sepsána v dubnu 1786, tedy v době kdy cisterciáci klášter opouštěli, vyplývá, že obrazy visely v budově opatství. Do budovy opatství byly obrazy jistě umístěny druhotně. Bylo by velmi zvláštní, kdyby měl opat školu ve svém bytě. Po zrušení kláštera se škola několikrát stěhovala po klášteře. Ve vzpomínkách Antonína Borového²⁴ se dočteme, že v letech 1782 – 1786 měla škola jednu místnost. Mezi léty 1782 – 1785 byla škola v takzvaném Tabulovém pokoji. Mezi léty 1785 – 1786 byla škola v Hrajicím pokoji. Dále byla škola mezi roky 1786 – 1788 v bývalé baště a roku 1788 se na dvě staletí usídlila v domě po lazebníkovi.

Prvním učitelem byl konvrš Mathias Prosl. V době, kdy byla škola založena, mu bylo třiatřicet let. Byl rodákem z Litomyšle. Řeholní sliby složil roku 1764 ve Zlaté Koruně. V klášteře zastával funkci architekta, varhaníka a ředitele školy. Mathias Prosl učil děti nejen základním dovednostem, ale také užitečným znalostem, které se týkaly duševního zdraví a domácího a polního hospodářství. Při výuce mechaniky, geometrie a oboustranné architektury pomáhal hospodářský úředník. „V rámci školní výuky byly sbírány zlaté, stříbrné a jiné běžné mince, závaží všeho druhu, též farmaceutické a zlatnické váhy, duté a prostorové míry a míry na tekutiny.“²⁵ Přírodu se děti učily teoreticky poznávat v přírodovědném kabinetu, prakticky pak mimo budovu kláštera. Klášter sám je postaven v přírodě. Kindermann zdůrazňoval výuku dějepisu. Žák měl z výkladu o historii vlasti poznat celý národní vývoj. Žáci dostávali také

²⁴ Byl to učitel působící ve škole mezi léty 1782 - 1832

²⁵ HANSOVÁ, J. *Škola ve Zlaté Koruně. In Jihočeský sborník historický*. České Budějovice, 2002, s. 55

základy latiny, ale museli nejprve dobře zvládnout svůj mateřský jazyk. Škola byla také zaměřena na praktickou výuku zemědělství a industriálních předmětů. Děti byly povzbuzovány a odměňovány tím, že mohly chodit do opatské zahrady. Mohly tam jen v určitých dnech. Byl s nimi vždy prefekt nebo katecheta. Děti zde byly seznamovány s bohatstvím přírody. V opatské zahradě byly skleníky s exotickými rostlinami. Vedle skleníků byla fíkovna, na rybníčku s vodotryskem byly labutě a cizokrajné husy a kachny. Opatská zahrada byla anglického typu. Byly v ní travnaté koberce z mladého jetele a trávy. Tyto koberce lemovaly ozdobně dělané květinové záhony. Pro zábavu, ale hlavně pro poučení tu byly udělány: sovinec, holubník, voliéry pro lesní a cizokrajné ptáky a malá obora (obora nebyla přímo v opatské zahradě, ale za Vltavou). „V jarních měsících vodili žáky do přírody znalí botanikové, tj. laický bratr Mathias Prosil a klášterní chirurg, kteří je seznamovali s aromatickými a exotickými rostlinami.“²⁶ Žáci se pod dohledem učitele učili pěstovat les, roubovat a očkovat rostliny, pěstovat živý plot. Učili se sadařství a včelařství. Mathias Prosil motivoval žáky k pěstování ovocných stromků tím, že jim za každý vypěstovaný stromek dával malou peněžitou odměnu. Roku 1782 mohlo začít vysazování stromků na nevyužívaný svah vysoké hory. Vysadilo se 2500 ovocných stromků. Tím se získal materiál k výuce. Prosil ukazoval, nejen žákům, jak roubovat a očkovat ovocné stromky. Za svou ráci obdržel Mathias Prosil roku 1785 peněžitou odměnu ve výši 8 dukátů. Suma zřejmě plynula ze školního fondu. Z tohoto fondu udílela školská komise výborným učitelům mimořádné odměny. Opat Bylanský dal impuls k pokusu pěstovat moruše a dále pak vyrábět hedvábí. Správce Johann Wollner přivezl z Vídně housenky bource morušového a dohlížel na tento pokus. Bohumír Bylanský se o hedvábnictví velmi zajímal. Ve svém bytě měl sazenice moruší a opisoval si, ke své potřebě, novinové články. Pěstovat moruše se učily všechny děti. Moruše se vysazovaly na všech statcích patřících klášteru a také u všech far. Žáci byli vzděláváni také v textilním průmyslu. V tomto odvětví se hlavně zpracovával len a vlna. Tady se uplatňovaly téměř výhradně dívky. Stejně jako v jiných školách, tak i ve Zlaté Koruně, sdílely dívky stejnou třídu s chlapci. Měly svou učitelku, která je učila

²⁶ HANSOVÁ, J. *Škola ve Zlaté Koruně. In Jihočeský sborník historický*. České Budějovice, 2002, s. 56

šít, plést, prát a jiné práce. Starší dívky se pak mohly učit vařit u opatského kuchaře.

Industriální školy měly pomoci k pravidelné školní docházce dětí. Vycházely z dobových potřeb. Žáci docházeli do školy hlavně v zimě, když bylo méně práce. V létě bylo práce více a děti museli pracovat doma. Kolik dětí a jak pravidelně do školy chodilo, nelze přesně říci. Třídní kniha byla zavedena roku 1782.

Osoba Antonína Borového

V roce 1782 přišel do školy Antonín Borový. Narodil se v Sedli u Blatné. 11. června 1755 byl pokřtěn v kostele sv. Jakuba Většího. Studoval 6 let v České Krumlově v jezuitské koleji, 5 let logiku v Pasevě a 2 roky světské právo. V době čtvrté čtvrtiny 18. století kdy Borový nastupuje do Zlaté Koruny (20. dubna 1782), byla jeho úroveň vzdělání mimořádná. Většina měšťanských učitelů neměla ani universitní vzdělání. Byl také hudebně a literárně nadán. S největší pravděpodobností se aktivně zapojil do hudebního života v klášteře ještě před zrušením kláštera. Můžeme to tvrdit proto, že ředitelem kůru byl Borového starší bratr Otto. Antonín Borový složil přes čtyřicet skladeb. Je autorem tří knih: Zrcadlo pošetilosti, Zrcadlo příkladův k naučení, Žert a pravda. Antonín Borový byl ženat, jeho manželka se jmenovala Agnes. Měli dceru Kateřinu. Narodila se 10. listopadu 1785, tedy v den, kdy byl klášter zrušen. Chodila k otci do školy, naučila se počítat, náboženství, uměla velký katechismus, četla a psala německy i česky, zpívala, hrála na varhany a housle. Roku 1828 byl Antonín Borový majitelem domu číslo popisné 9, dodnes stojícího.

Antonín Borový byl prvním světským učitelem. Vedl třídní knihu v němčině. Připisované kronikářké poznámky jsou v češtině. Antonín Borový vedl děti v třídní knize abecedně řazené. U každého žáka je datum narození (podle matriky), jména rodičů, povolání otce, datum, kdy žák nastoupil do školy, jeho schopnosti, mravy, jak často žák chyběl, jak zvládá učivo. Škola plynule

pokračovala i po zrušení kláštera, jak se z třídní knihy dozvídáme. Děti zameškávaly výuku od jedné desetiny až po jednu třetinu. Do školy se chodilo, stejně jako dnes, pět dní v týdnu. Volný byl čtvrtek a neděle. Podle poznámek Antonína Borového z roku 1798 se vyučovalo šest hodin denně. Od 8:00 do 11:00 a od 13:00 do 16:00. Ve škole se žáci učili „oběma zemským řečem“ tedy češtině i němčině. Škola nebyla poněmčována. Mateřským jazykem Antonína Borového byla čeština. Usoudit tak lze podle toho, že poznámky v třídní knize jsou psány česky. Žáci měli k učení různé vlohy. Myslím, že to se od 18. do 21. století nezměnilo. Antonín Borový téměř u poloviny dětí poznamenal, že jejich schopnosti jsou prostřední, dále pak dobré, dosti dobré, a velmi dobré. U pětiny žáků poznamenal, že jejich schopnosti jsou špatné, tvrdé, pomalé, trochu tvrdé, velmi špatné, příliš špatné či vůbec žádné. „Škála hodnocení mravů byla také pestrá. Více než polovina dětí se učiteli jevila jako povahy tiché nebo mravné. Zbylí jednotlivci se chovali chybně, dětsky (většinou menší děti), rozpustile, dobře, někteří jedinci i výstředně, čile, zlomyslně, nepozorně, velmi špatně, ne příliš chybně ani příliš hrubě, neklidně, osaměle, zdvořile a vesele“²⁷ v třídní knize nenajdeme zmínku o industriálních předmětech. Tyto předměty byly vyučovány Mathiasem Prošilem a Marií Konvičkovou (učitelkou dívek). Je také zvláštní, že Ferdinand Kindermann ve zprávách o zlatokurunské škole z roku 1785 přehlíží Antonína Borového, který byl ve škole již třetím rokem. Zřejmě to bylo tím, že Antonín Borový byl mladý (bylo mu 27 let když nastoupil do školy) a svou praxi učitele ve Zlaté Koruně teprve začínal. Byl tedy až za ředitelem Mathiasem Prošilem. I přes to byl Borový slušně opatem honorovaný. Jeho roční mzda byla 50 zlatých. Ta výrazně převyšovala mzdy jiných klášterních zaměstnanců. Opatský kuchař měl 30 zlatých, konventní kuchař 20 zlatých a například zahradník měl 22 zlatých ročně. Borový celou sumu nedostával. Část byla v naturáliích. Když Roku 1787 zrušený klášter koupili Schwarzenbergové, byl Borového plat zvednut na 177 zlatých a 45 krejcarů. Postupem času mu byl plat mírně zvedán.

²⁷ HANSOVÁ, J. *Škola ve Zlaté Koruně*. In *Jihočeský sborník historický*. České Budějovice, 2002, s. 62

Aleš Vincent Pařízek

Aleš Vincent Pařízek byl nejúspěšnějším propagátor a realizátor tereziánsko-josefínských reforem. Byl Kindermannovým pomocníkem. Roku 1765 vstoupil do kláštera k dominikánům u sv. Jiljí v Praze. Ve Znojmě vystudoval filosofii a v Brně teologii. Roku 1772 byl vysvěcen na kněze. Roku 1781 se zasadil o to, aby se v Čechách mohlo vyučovat náboženství v češtině. Roku 1783 byl Aleš Vincent Pařízek Kindermannem jmenován ředitelem klatovské hlavní školy. Pařízek plnil vše svědomitě. Také on, stejně jako jiní, se potýkal s problémem docházky, hlavně v létě a na podzim. Aleš Vincent Pařízek v Klatovech postupoval jako Mathias Prosil ve Zlaté Koruně. Učil děti trivií a dále industrializaci. Po dobu působení Pařízka na klatovské škole byla tato škola každoročně hodnocena jako výborná. Roku 1790 byl Aleš Vincent Pařízek jmenován ředitelem normální školy na Malé Straně v Praze. Pařízek se svým úsilím zasloužil o to, že se z této školy stalo „významné středisko pedagogického ruchu té doby u nás.“²⁸ Roku 1811 se Aleš Vincent Pařízek stal děkanem pražské teologické fakulty. Aby pro žáky zajistil potřebnou literaturu, překládal knihy z němčiny do češtiny. Stal se tak vzorem pro mnoho dalších takových autorů u nás. „Pařízek byl nejerudovanější a zároveň i publicisticky nejplodnější pedagogický autor své doby, ovlivňující pedagogické myšlení i školskou praxi v Čechách až do roku 1848. Jeho bohatá literární činnost, zahrnující německé i české spisy pedagogické i nábožensky poučné (erbaulich), původní i přeložené, mají vesměs osvícenský ráz.“²⁹ Aleš Vincent Pařízek nejen překládal knihy, ale také psal hlavně příručky pro učitele. Je také autorem velmi dobré mapy Čech. Tato mapa byla zejména pro hlavní školy.

²⁸ ŠTVERÁK, V. *Pařízek a Wilfling o škole a učiteli*. Praha: Karolinum, 1998. s. 18

²⁹ *Ibidem*, s. 20

Než přistoupím k současným alternativním školám a k jejich rozboru, musím se ohlédnout do minulosti a snažit se najít nějaké informace, které by připomínaly alespoň vzdáleně alternativní způsob vyučování. Je třeba podívat se ještě dál než do 18. století ke Zlatokorunské klášterní škole. Když se podíváme ještě dále do minulosti, dostaneme se k velkému mysliteli a pedagogovi Janu Amosu Komenskému. V následující kapitole bych se právě Janu Amosu Komenskému chtěl věnovat. Byl to v podstatě on, kdo přišel s myšlenkou alternativní školy. Ve své době to ovšem tak nevnímal. Chtěl reformovat školství a školský systém. Jím se sto tři let po jeho smrti inspirovala císařovna Marie Terezie se svým synem, pozdějším císařem, Josefem II. a v duchu Komenského didaktiky provedli velkou reformu rakouského školství na počátku čtvrté čtvrtiny 18. století.

Život a dílo Jana Amose Komenského

Jan Amos Komenský se narodil 28. března roku 1592. Místo jeho narození neznáme. Snad jím bylo město Uherský Brod. Janův otec Martin byl mlynářem. Jan byl ze zabezpečené rodiny. Amos (v překladu miláček), tak začali Janovi říkat při studiích na bratrské latinské škole v Přerově. Karel starší z Žerotína si všiml Janova nadání a umožnil mu studia v Herbarnu a Heidelbergu, kde studoval teologii. Po návratu ze studií se věnoval vzdělávací činnosti v Přerově. Bylo to mezi léty 1614 - 1618. Po kněžském svěcení zde působil i jako duchovní. Krátce na to vydal i svou první učebnici. Bylo mu čtyřadvacet let a byla to *Pravidla snadnější gramatiky*. Ve stejné době, v první čtvrtině 17. století, začal promýšlet i první zásady svého pedagogického systému. V této době také začala třicetiletá válka. V roce 1621 byl vypovězen z Moravy. Ilegálně pobýval v Čechách a ve Slezsku. Nakonec odešel do exilu. Od února 1628 byl v polském Lešně. Stal se učitelem na místním gymnasiu. Toto místo jej hmotně zabezpečilo a Jan se mohl plně věnovat knihám. Roku 1631 vydal *Labyrint světa a ráj srdce*. Toto dílo se původně nazývalo *Labyrint světa a lusthaus srdce*. Vzniklo roku 1623 ve Fulneku. Roku 1631 dále vydal *Brána jazyků otevřená*. Jsou to dvě z jeho stěžejních děl. Roku 1632 se stal biskupem jednoty bratrské. Odpovídal za školskou a literární činnost. Roku 1638 se stal

rektorem gymnasia v Lešně. „Úspěšná pedagogická činnost jej proslavila ve většině tehdejších protestantských zemí, což mu umožnilo zahájit vlastní diplomatické úsilí ve prospěch českého exilu.“³⁰ Ke konci třicetileté války se dočasně usídlil v Elblagu v Prusku. Navštívil Holandsko, Velkou Británii a Švédsko. Roku 1650 přijal pozvání knížete Zikmunda Rákócziho na jeho panství, kde chtěl založit latinskou sedmitřídní školu. Na této škole se mělo učit podle Komenského zásad z díla *Škola pansofická*. V roce 1653 uvedl své dílo *Svět v obrazech*. Jedná se o jazykovou učebnici. Vyšla roku 1658 v Norimberku. Kniha měla 150 kapitol s obrázky. Tato učebnice se ještě v 19. století běžně používala. Byla používána i mimo Starý kontinent. „Roku 1653 Komenský na základě Snekových sentencí Mravy před moudrostí sestavil pro žáky potocké pansofické školy příručku *Praecepta morum – Pravidla mravů*.“³¹ Komenský nezapoměl ani na pravidla pro správce škol. Byla obsažena v díle *Zákony školy dobře uspořádané*. Roku 1655 vpadla švédská vojska do Polska. O rok později bylo město Lešno vypáleno. Komenský přišel o celou knihovnu a mnoho rukopisů. Přišel i o své celoživotní dílo – slovník *Poklad jazyka českého*. Ve stejné chvíli přišlo pozvání do Amsterdamu. Tam Jan Amos získal hmotné zabezpečení a mohl vydat i své nejvýznamnější spisy. Díky amsterdamské městské radě mohl vydat i své nejznámější dílo a stát se tak nejuznávanějším z Čechů. Ono dílo je *Velká didaktika*. V Amsterdamu také dokončil, ale již nevydal, *Obecnou poradu o nápravě věcí lidských*. Toto dílo zakladatele moderní pedagogiky bylo nalezeno a vydáno až po hrůzách obou světových válek. Spis *Didaktika* psal Komenský mezi léty 1628 - 1647. V dějinách pedagogiky to je první česky psané systematické dílo o vzdělání a výchově. Zahrnuje „úplnou soustavu pedagogických pojmů i všeobecných didaktických zásad, odvozených z přírody s pomocí zcela originální synkritické (srovnávací) metody.“³² tato metoda vychází se společenských principů universa. Ve druhé čtvrtině 17. věku Komenský *Didaktiku* rozšířil a přeložil do latiny. Nazval ji *Velkou didaktikou*. Zřetelně tu Jan Amos prezentuje pedagogický demokratismus, numanismus a realismus.

³⁰ BĚLINA, P. FIDLER, J. *Osobnosti ducha českých dějin*. Praha: Fragment, 1996. s. 15

³¹ SOMR, M. kol. *Dějiny školství a pedagogik*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 43

³² Ibidem. s. 41

Jan Amos Komenský nebyl první, kdo se zabýval výchovou. Před ním se jí zabývali humanisté. Komenský velmi dobře znal myšlení humanistů i antických myslitelů. Díky těmto znalostem vytváří nový filosoficko – výchovný systém. Dva základní rysy jsou charakteristické pro jeho výchovný koncept. Jsou to: zásadní demokratismus a důsledný encyklopedismus. „Komenského pedagogika je dělena na: 1. všeobecnou teorii výchovy

2. didaktiku
3. speciální metodiku jazykového vyučování
4. tvorbu učebnic.“³³

Podtrhuje i pěstování zbožnosti a dobrých mravů. Člověk, který bude dobře jednat a bude moudrý, dosáhne mnoha cílů. Podle Komenského je velmi nutná dobrá výchova. To pak dělá z lidí lidi. Škola má člověka dotvořit. Dobře si uvědomoval nedostatky tehdejší školy. Sám jí prošel. Navrhl lepší uspořádání školské soustavy. Navrhl rozdělení školy na jednotlivé stupně s povinností docházky. Byl přesvědčen o tom, že všechny děti se mají vzdělávat. Původ ani pohlaví nemají hrát žádnou roli. „Didaktikou Komenský rozumí umění, jak dobře učit, to jest, jak učit rychle, příjemně a důkladně. Všemmu je třeba učit říklady, pravidly a hlavně praxí.“³⁴ Právě podle těchto pravidel se řídila Zlatokorunská škola. Děti se tu učily pro život a tak byla praxe velmi důležitá. Když Mathias Prosil učil děti roubovat stromy, tak byla praxe nutností. Komenský rozdělil první část života člověka. Odstupňoval je po šesti letech. „První školu představuje mateřský klín – do šesti let. Druhým stupněm je škola městská nebo-li obecná – do dvanácti let. Třetím stupněm je škola latinská – do osmnácti let. Čtvrtým a posledním stupněm je akademie – do čtyřadvaceti let.“³⁵ Cestování by mělo vzdělání završit. Školy jsou dosažitelné pro každého co se vzdálenosti týče. V předškolním věku – do šesti let – se dítě učí jazyku mateřskému a poznává věci kolem sebe. V obecné škole se učí číst, psát, počítat, zpívat. Učí se mravům, základům historie. V latinské škole se učí jazyky – mateřský, latinský, řecký a hebrejský. Dále se k septem artes liberales připojuje fyzika, zeměpis, etika, chronologie, znalost Písma. Akademie zajišťuje znalost všech věd. Komenský, dalo by se říci, zavrhoval systém staré školy. Žáci se mají do školy

³³ SOMR, M. kol. *Dějiny školství a pedagogik*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 44

³⁴ Ibidem. s. 44

³⁵ Ibidem. s. 44

těšit a ne z ní mít strach a chodit do ní s odporem. Podle Komenského myšlení má výchova probíhat přirozeně. Učitel má být žáku nápomocen. Žák se má zapojovat a ne jen poslouchat. „Vědomosti žáků mají být plodem jejich vlastní aktivity a přemýšlení.“³⁶

Jan Amos Komenský zemřel 15. listopadu 1672. Pohřben je ve valonském kostele v Naardenu. Jeho hrob je součástí Českého státu.

Alternativní škola

Pojem alternativní je z latinského slova alter, které znamená druhý a nebo také další. Alternativní škola se také nazývá škola hrou. V takovéto škole se k výuce používají jiné metody než v běžné škole. Učivo se žákům předkládá formou hry, různých úkolů nebo rozhovorem – diskusí. Tyto školy a vůbec všechny školy mají jedno společné. Musí plnit rámcový vzdělávací program. V České republice jsou tři druhy alternativních škol. Je to škola Waldorfská, škola Montessori a škola Daltonská. Tyto školy vznikly v první polovině 20. století. V posledních letech či desetiletích vznikají a v Čechách jsou další tři druhy alternativních škol. Jsou to: Začít spolu, Zdravá škola a Integrovaná tématická výuka. Tyto školy mají znaky, které se u nich opakují. Chtějí získat žáka pro vzdělání – podporovat v něm touhu po přirozeném poznávání, mezi učitelem a žákem je přátelský vztah, učitelé spolupracují s rodinou žáka, učitel se snaží, aby se žák co nejvíce zapojil a angažoval ve výuce, učitel vede žáky k zodpovědnosti a účasti na rozhodování, školy propojují jednotlivé předměty aby žáci pochopili jednotlivé souvislosti, prostředí ve kterém žáci pracují je jim přizpůsobeno tak, aby bylo vše dostupné a prostředí příjemné. Vyučovací hodina se řídí dětmi, neuzívá se zvonek. V těchto školách nejsou děti hodnoceny známkou, ale slovy.

Když si prostudujeme zahraniční odbornou literaturu, zjistíme, že vlastně pojem alternativní škola není nikde přesně definován. Každá země si pojem alternativní škola vykládá po svém. Vystává tedy otázka jak chápat pojem

³⁶ SOMR, M. kol. *Dějiny školství a pedagogik*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 46

alternativní škola? „Jako alternativní školy budeme chápat všechny druhy škol, bez ohledu na zřizovatele, tedy školy soukromé, církevní a veřejné, které mají jeden společný rys – odlišují se něčím od hlavního proudu standardních (běžných, převažujících) škol daného vzdělávacího systému“³⁷. Rozhodující kritérium v tomto smyslu je pedagogická specifičnost oné vzdělávací instituce a ne zřizovatele či to, jak je instituce financována.

Pod pojmem alternativní škola si nesmíme představit jen školu soukromou. Tomuto pojmu musíme rozumět široce a musíme do něho zahrnout všechny školy, které se odlišují od běžných škol.

Teď bychom si měli vysvětlit, co je standardní nebo-li běžná škola. Je to taková škola, která je na určitém území (státě) nejvíce zastoupena. Tyto školy se řídí zavedenou normou. V České republice je to základní škola.

„Významnou skupinu v rámci všech alternativních škol současnosti představují školy, které vznikly v různých zemích pod vlivem reformních pedagogických teorií a hnutí“³⁸. Na počátku 20. století, zvláště pak ve 20. a 30. letech, se rozvíjela reformní pedagogika. Tato pedagogika je spojována s pedagogickými mysliteli jako s J. Deweyem, P. Petersenem, M. Montessoriovou a dalšími. V Čechách se reformní pedagogika rozvíjela mezi první a druhou světovou válkou. Za socialismu byla tato pedagogika odmítána z ideových důvodů.

Možná se nabízí otázka, proč začaly vznikat alternativní školy. Člověk ze své podstaty má neustálou snahu měnit a zdokonalovat již vytvořené. Podobně tomu bylo i se školami. Když se školství ustálilo, začaly se objevovat snahy po změně.

³⁷ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 20

³⁸ *Ibidem* s. 26

Alternativní školy v Čechách a na Moravě

„Československo 20. a 30. let minulého století bylo jednou z nejprogresivnějších zemí, pokud jde o rozvíjení alternativního školství“³⁹. Tehdejší česká reformní pedagogika byla na vysoké úrovni. Bylo to díky zahraniční pedagogické praxi a také díky domácímu výzkumu. Někteří tehdejší představitelé reformní pedagogiky podnikli studijní cesty za hranice. Tak čerpali nové poznatky o tehdejších tamních vývoji školství.

Od roku 1921 se vytváří vysoká škola pro vzdělávání učitelů. Byla to Škola vysokých studií pedagogických. Od roku 1927 vycházel v Brně časopis *Nové školy*. Tento časopis se věnoval alternativním školám. Tehdejší Československé reformní hnutí bylo na světové úrovni. „Násilné přerušení vývoje alternativního školství a oficiální odmítání teorií reformní pedagogiky u nás po roce 1948 způsobilo, že nyní musíme nejen shromažďovat poznatky o rozvoji alternativních škol v zahraničí, ale měli bychom také objevovat historické tradice alternativních škol v naší zemi a inspirovat se jimi“⁴⁰. Po převratu v roce 1989 se u nás rozběhla široká publikační činnost. Začaly se také konat i přednášky. Obě tyto aktivity souvisí s alternativními školami. Díky otevření hranic nastal také ideový import. Na tomto importu se podílela velká řada odborníků.

Ve světě je velké množství různých alternativních škol. Každá alternativní škola má své typické rysy. Je nesnadné tyto školy charakterizovat jako celek. I přesto lze najít pět základních rysů společných pro všechny alternativní školy.

1. rys: alternativní škola je pedocentricky zaměřená. Výchova je zaměřená na dítě.
2. rys: alternativní škola je aktivní. Nejdůležitější je rozvoj aktivity a odpovědnosti žáka.

³⁹ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 29

⁴⁰ *Ibidem* s. 30

3. rys: každé alternativní škole jde o celkovou výchovu žáka. Klade důraz na emoční a sociální rozvoj žáka.
4. rys: alternativní škola je jakýmsi společenstvím. Formy a postupy jsou vytvářeny dohromady učiteli, žáky a rodiči.
5. rys: alternativní škola je braná podle principu „z života pro život“. Žáci jsou zapojeni do světa práce a úsilí nad rámec školní třídy.

Těchto pět bodů je stručnou charakteristikou alternativních škol. Jednotlivé školy mají vlastní pro sebe typické znaky. Asi každého napadne, když si přečte rysy alternativních škol, že se neliší od standardních škol. A přece se liší. Liší se hlavně v přístupu k žákovi, k jeho potřebám, k jeho zájmům.

Rozdělení alternativních škol

Alternativní školy lze rozdělit do tří skupin.

1. skupina: Klasické reformní školy.
2. skupina: Církevní – konfesní – školy.
3. skupina: Moderní alternativní školy.

U každé skupiny uvedu příklad nejvýznamnější školy a jejich stručnou charakteristiku.

Klasické reformní školy

- Waldorfská škola

U nás je asi tím nejznámějším typem alternativní školy. Zakladatelem tohoto typu školy je rakouský pedagog a filosof Rudolf Steiner. Vytvořil filosoficko-pedagogickou soustavu o výchově člověka. Využití této teorie se uplatnilo v alternativní škole, která byla roku 1919 otevřena v obci Waldorf u Stuttgartu. Typ této školy se postupně rozšiřoval po Německu. Za druhé světové války byla činnost přerušena. Po druhé světové válce se typ této školy se dostával i do ostatních západoevropských zemí a dál i do Ameriky a Austrálie.

Waldorfská škola je nestátní. Má soukromého zřizovatele, rodiče platí školné. Waldorfská škola je dvanáctiletou integrovanou školou. Základní stupeň tvoří první až osmý ročník, vyšší stupeň tvoří devátý až dvanáctý ročník. Waldorfská škola má i školy mateřské. „výchova a vzdělání ve waldorfské škole je plně podřízena tomu, aby podněcovala a rozvíjela aktivitu dítěte, jeho zájmy a potřeby. K tomu je přizpůsobena i didaktická organizace výuky.“⁴¹ Učitelé plánují výuku se žáky a zčásti i s rodiči. Nemají tradiční osnovy. Žáci mezi sebou nesoutěží, ale pomáhají si. Velký vliv při této pomoci se přisuzuje náboženské výchově v duchu křesťanství.

Typ této alternativní školy existuje už téměř ve všech západoevropských zemích. Nejvíce je jich v Německu – asi 150. V České republice je 7 těchto škol. Jsou v Praze, Ostravě, Příbrami, Semilech a Písku. Dále je tu také několik mateřských škol tohoto typu. „Od roku 1996 pracují tyto základní školy jakožto experimentálně ověřující, na základě programu Waldorfská škola schváleného MŠMT ČR. Dostávají tak tytéž finanční příspěvky jako státní školy.“⁴²

- Montessoriovská škola

Typ této školy je pojmenován podle Marie Montessoriové. Byla to italská lékařka a pedagožka. Byla bojovnicí za práva žen a dětí. Věnovala se mentálně postiženým dětem. Později, v roce 1907, založila v Římě Dům dětí. V domě byl velmi silný pedocentrismus ⁴³. Marie Montessori vycházela ze zkušeností s postiženými dětmi. Základem koncepce montessori je vytvoření takového prostředí, aby byl umožněn přirozený vývoj dítěte. „Vnitřní potřeba něčemu se učit, se vyvíjí v tzv. senzitivních fázích.“⁴⁴ Jsou určité fáze, kdy je dítě zvláště citlivé na vnímání a chápání reality. Žáci se učí v prostředí k tomu připraveném. Velmi důležité jsou pomůcky, které jsou speciálně k tomuto úkolu udělané. Při

⁴¹ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 39

⁴² Ibidem s. 39

⁴³ Podle Ilustrovaného encyklopedického slovníku vydaného Československou akademií věd v roce 1981 je

pedocentrismus směr v pedagogice v první polovině 20. století, který činí zájem dítěte a jeho osobité projevy středem výchovného a vzdělávacího procesu a cíl výchovy stanovuje pouze na základě psychologie dítěte. Úkolem učitele je pouze zabezpečení optimálního rozvoje zájmů žáka. Hlavním představitelem je Dewey

⁴⁴ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 41

učení je rozhodující tvořivost dítěte. Montessoriovská koncepce odmítá dělení dětí podle ročníků. Právě naopak. Slučuje děti různého věku. Je o to, že si mají děti různého věku pomáhat. V této škole se setkáme s tzv. kosmickou výchovou. Při této výchově je dítě vedeno k tomu, aby si uvědomilo spojení s přírodou. Zde se využívá tzv. projektové vyučování.⁴⁵ Tato pedagogika je mezinárodně rozšířená. V roce 1929 byla založena společnost, která tuto pedagogiku propaguje. Nejvíce škol tohoto typu vidíme v Německu a Holandsku. Výrobci školních pomůcek své výrobky označují jako koncipované v duchu pedagogiky Marie Montessoriové. Těmito pomůckami se ideje Marie Montessoriové šíří do mnoha jiných škol.

- Freinetovská škola

Duchovním otcem typu této školy je francouzský učitel Célestin Freinet. Ideou této pedagogiky je: Z života – pro život – práci. Podle této pedagogiky a ideje je nutné ve třídě vytvořit pracovní kouty. V nich se děti mohou věnovat tomu, co je nejvíce zajímá a baví. „V rámci freinetovského hnutí byl vyvinut velký počet didaktických pracovních technik, které mimořádně obohacují vzdělávací proces.“⁴⁶ Třídy v těchto školách jsou koncipované jako mnohostranné prostory pro získání zkušeností. Každý žák si sestavuje týdenní pracovní plán. Na začátku každého týdne žák konzultuje plán s učitelem. Ve školní třídě je kartotéka s testy, informacemi o úkolech a řešení. Ve třídě je nástěnka, na níž se zveřejňují výsledky práce, kritiky, pochvaly a přání.

Školy typu Freinetova nalezneme hlavně ve Francii, Belgii a Holandsku. V České republice není žádná škola tohoto typu.

- Jenská škola

Zakladatelem Jenské školy je pedagog Peter Petersen. Jenská škola je syntézou vývojových linií mezinárodního reformě-pedagogického hnutí. Peter

⁴⁵ Projektové vyučování je didaktická koncepce, podle níž se žáci aktivně učí tím, když pracují na nějakém zvoleném projektu tématu nebo problematice.

⁴⁶ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 43

Petersen vedl pokusnou školu při universitě v Jeně. Předělal ji na školu pracovní. Ve světě je známa pod názvem Jenský plán.

V této škole jsou žáci shromažďováni podle věkových skupin. Týdenní pracovní plán je pro celou skupinu – střídají se pedagogické situace. Třída je dělaná jako školní obytný pokoj. Na vytváření pokoje se podílejí samy děti. V jenské škole není klasické vysvědčení. „ V jenském plánu jde o vytvoření bohatého, podnětného a volného edukačního prostředí pro děti.“⁴⁷ Jenská škola v dnešní době přejímá i dobré plány jiných škol. Typ této školy je nejvíce rozšířen v Holandsku. V Německu je jich velmi málo. V roce 1990 vznikla v Jeně vzorová škola Jenského plánu. V České republice je Jenská škola pouze v Poděbradech a na několika mateřských školách.

- Daltonská škola

typ této školy se nazývá podle školy v Daltonu, ve státě Massachusetts ve Spojených státech amerických. Zakladatelkou je učitelka Helen Parkhurstová. Helen Parkhurstová se znala s Marií Montessori. Od ní čerpala i podněty pro vytvoření vlastní alternativní experimentální školy. Škola byla založena roku 1919.

Žák v této škole je odpovědný za svou svobodu. Žák má vytvořen pracovní plán na jeden měsíc. V tom se projeví jeho svoboda – jak si rozvrhne práci a čas. Má vymezené výsledky, kterých musí dosáhnout. Žáci spolupracují. Střídá se výuka celé třídy se skupinovou a individuální prací. V daltonských školách je uvolněnější struktura třídy.

Tyto alternativní školy nalezneme ve Spojených státech amerických, ve Velké Británii a nejvíce v Holandsku. V České republice je pouze jedna škola tohoto typu. Je v Brně.

Církevní – konfesní – školy

Další skupinou alternativních škol jsou školy církevní neboli konfesní. Typy těchto škol mají ve světě velmi dlouhou tradici.

⁴⁷ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 44

„V dávné minulosti byly církevní instituce nositeli vědění a vzdělání. Kněží a řeholníci uměli číst, psát počítat. V klášterních scriptoriích se psaly a přepisovaly knihy. Vzácné a nákladné knihy se bohatě iluminovaly a zlatily. Z velké části se knihy psaly na pergamen. V té době nebylo možné jen tak si pořídit knihy. Knihy byly velmi drahé. Jedna kniha mohla stát tolik co stádo dobytka.“⁴⁸

I v České republice se znovu po roce 1989 otevřely školy církevní. Je zářející, že v současnosti se v Čechách o těchto školách moc nepíše. Snad jako by to ani nebyly alternativní školy. „Alternativnost církevních škol spočívá nikoliv pouze v typu zřizovatele, ale především v specifičnostech pedagogických a didaktických.“⁴⁹

Církevní školy v Evropě a ve světě jsou poměrně žádané. V zemích Beneluxu jsou početnější než školy státní – normální. Z církevních škol převažují školy katolické. Za těmito školami následují školy protestantské. Zejména ve Spojených státech amerických se setkáváme se školami židovskými. Jsou na třetím místě hned za školami katolickými a protestantskými.

V České republice byly církevní školy obnoveny hned po roce 1989. Existovaly tu tyto školy už před rokem 1948. Zřízení církevní školy umožňuje vyhláška ministerstva školství a tělovýchovy a ministerstva zdravotnictví. Stejně jako ve světě, tak i u nás mezi církevními školami převyšují počtem školy katolické. Víc jak polovina církevních škol různého stupně je katolická. Jen necelé jedno procento všech žáků a studentů v České republice navštěvuje církevní školu.

V církevních školách je kladen větší důraz na cizí jazyky jak živé tak mrtvé. Na církevních gymnasiích je povinná latina ve všech ročnících.

⁴⁸ ŘÍHA, D. M. Bakalářská práce na téma *Základní fond středověkých rukopisův cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě*. Práce byla obhájena v roce 2007 na Karlově universitě v Praze

⁴⁹ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 45

Moderní alternativní školy

Moderní alternativní školy jsou všechny typy alternativních škol současných, které nejsou církevní a nejsou inspirovány klasickými alternativními školami. Tyto školy mají mnoho variant. Z velké části jsou to školy soukromé, ale setkáváme se i se školami státními. Názvy těchto škol jsou různé. Každý stát je nazývá jinak. V zahraničí je počet moderních alternativních škol tak velký, že není možné je v úplnosti obsáhnout. Každý rok se objevují nové alternativy. Největší počet těchto škol vzniká ve Spojených státech amerických. „Zřizování moderních alternativních škol je iniciováno nejčastěji „zezdola“, tj. snahami těch učitelů a rodičů, kteří jsou z různých důvodů nespokojeni s charakterem vzdělávání dětí ve standartních školských institucích a chtějí utvářet školu podle vlastních představ.“⁵⁰ Řada těchto škol byla založena v 70. letech 20. století. Zakládali je rodiče a učitelé jako reakci na situaci vývoje společnosti z konce 60. let 20. století.

Typy těchto škol vychází z klasických alternativních škol, ale překonávají je. Jsou mnohem radikálnější. Snaží se o silnější zapojení rodičů do mimoškolní výchovy. Odmítají konkurenci žáků navzájem. Snaží se být častěji mimo školu, tedy měnit vyučovací prostředí. Snaží se více o projektovou výuku. Takovéhle moderní alternativní školy jsou dynamičtější a flexibilnější.

Česká republika a současné vzdělávání v alternativních školách

Po Sametové revoluci v roce 1989 došlo k převratu ve všem, i ve školství a vzdělávání. Vznikly soukromé a církevní školy, zřídily se alternativní školy, inovovalo se školství ve snaze dohnat a vyrovnat se školám západní Evropy. České školství je mnohotvárné. I po více jak dvaceti letech od Sametové revoluce české školství zcela neodhalilo alternativní vzdělávání. Setkáme se s články v odborných novinách, ale jde o přeceňování jedné alternativy vůči druhé. Pedagogický výzkum se na alternativní vzdělání téměř nezaměřuje a

⁵⁰ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 48

když ano, tak jen velmi málo. Je to jistě škoda. Od roku 1989 se setkáváme s mizivým množstvím publikování publikací o alternativních školách.

Obecná škola

„Vzdělávací program obecná škola je jeden z programů pro základní vzdělávání v 1. - 9. ročníku, které schválilo MŠMT ČR v roce 1996 a z nichž si mohou jednotlivé školy jeden zvolit k realizaci.“⁵¹ Tento program je alternativou k programu Základní škola. Obecná škola se od Základní školy odlišuje důrazem na osobnost žáka a novými předměty. Program Obecná škola byl před čtrnácti lety pozitivně přijat. Postupem času zájem o něj klesal a stále klesá. Co je příčinou, že zájem o tento program klesá? Odpověď na tuto otázku neznáme. Když probíhal výzkum tohoto programu, dopadl pozitivně. Realita je ovšem jiná. Může to být tím, že jsou zaběhlé určité návyky, které se předávají a nikdo je nechce měnit. Program počítá s nasazením a chutí učitelů. Pokud chuť chybí, není ani snaha.

Shrnutí

Alternativní škola se od normální školy liší v didaktickém charakteru. Má se za to, že se žáci v alternativní škole učí jinak než ve škole normální. Měli by být samostatnější a více nápomocni si navzájem. Ale opravdu to tak v českých alternativních školách je? Tato otázka českým pedagogickým výzkumem zodpovězena nebyla. Podle dosud provedených výzkumů v České republice se ukázalo, že učitel normální školy uplatňuje novější způsoby výuky. Normální školy jsou tedy, dalo by se říci, pokrokovější než školy alternativní.

⁵¹ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001. s. 108

Život Marie Montessori

Marie Montessori se narodila 31. srpna 1870 v italské Chiravelle. Studovala medicínu a roku 1896 byla promována doktorkou medicíny. Byla první ženou, která tento doktorát získala. Po promoci se stala asistentkou na Universitní psychiatrické klinice v Římě. Věnovala se výchově mentálně postižených dětí a také se začala zabývat problémy ve výchově a vzdělávání dětí. „Specializovala se na studium dětských nervových nemocí.“⁵² „Dospěla k překvapivému zjištění – dítě se naučí chodit, mluvit, manipulovat s předměty skrze svou vlastní tvořivost nikoli proto, že ho to dospělí učí.“⁵³ Při svých studiích navazovala na francouzské lékaře Jeana Itarda a Edouarda Séguina. Mezi roky 1898 – 1900 zastávala funkci vedoucí školy pro vzdělávání léčebných pedagogů. Měla také praxi dětské lékařky. Zúčastnila se lékařského kongresu, který probíhal v Turíně v roce 1899. Tam přednesla referáty, v nichž se zabývala postavením mentálně postižených dětí ve společnosti. Začala se zabývat tím, zda je souvislost mezi sociálními poměry a úspěšností ve škole. V Římě začala studovat psychologii a filosofii. V roce 1904 předkládá svou habilitační práci, v níž se zabývá analýzou školského systému a výchovnými postupy. Srovnává hledisko školní hygieny a názory lékařů. Mezi léty 1904 – 1908 zastává funkci vedoucí katedry antropologie na římské universitě. 6. ledna 1907 otvírá v římské čtvrti San Lorenzo Dům dětí. Toto zařízení je určeno pro děti předškolního věku. „Poprvé začala používat a dále rozvíjela materiál pro smyslovou výchovu vytvořený původně pro děti mentálně retardované, školní materiál k nácvičce čtení, psaní a počítání.“⁵⁴ Děti byly zaměstnávány praktickými jednoduchými činnostmi. Roku 1908 opouští všechna prestižní místa na římské universitě. Končí také svou lékařskou praxi. Začíná se věnovat přednáškové a publikační činnosti. Je spoluzakladatelkou první asociace pro šíření svých metod. Asociace se nazývá Opera Montessori. Základní principy své metody vypracovala na základě pozorování a experimentů. Vše shrnula a publikovala. Vzniklá kniha byla přeložena do více jak dvaceti jazyků. Stejný Dům, který založila v Římě, založila i v Barceloně. Bylo to roku 1913. Od tohoto roku často pobývala ve Španělsku.

⁵² ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*. Praha: Portál, 1997. s. 13

⁵³ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 5

⁵⁴ ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*. Praha: Portál, 1997. s. 13

Za života Marie Montessori byla do češtiny přeložena pouze jedna kniha – Příručka vědecké pedagogiky. Stalo se tak roku 1926. „Práci Marie Montessori ocenil i Sigmund Freud po roce 1926, kdy byl ve Vídni založen Montessori-Institut.“⁵⁵ V době před a v průběhu druhé světové války byly montessoriovské školy po Itálii zavřeny. Roku 1939 odešla Marie Montessori do Indie. Přednášela a zakládala školy. Do Evropy se vrací až roku 1949 a žije v Holandsku. Marie Montessori 6. května 1952 v Noordwijk – an – Zee umírá.

„Práce Marie Montessori není založena jen na teorii. Nevytvářela systematický pedagogický systém. Její síla spočívala v praktickém uskutečňování myšlenek. Převážnou část práce tvoří základy pozorování dětí a zdůvodňování pedagogických experimentů.“⁵⁶ Na základě pozorování vytvořila vhodné učební pomůcky podporující zájem dítěte. Dítě si tak osvojilo správné návyky s dokázalo vytvořit vlastní úsudek.

Je dětství společenský problém?

Co jsou děti pro dospělé? Jsou problémem či překážkou? Dospělí jsou neustále zaměstnávání prací a nemají čas se věnovat dětem. Ve velkých městech pro ně vhodné místo nenajdeme. Děti jsou odkládány k televizi či počítači. Je to správné? Televizní programy jsou přeplněné americkými akčními filmy plnými násilí. Počítačové hry dokonce násilí podporují – zabij nebo budeš zabít. Pak se nemůžeme divit, že ze sdělovacích prostředků slyšíme o násilnostech páchaných dětmi. Nemůžeme se podívat nad šikanou ve škole. Vždyť na tom nesou vinu sami rodiče. Dítě potřebuje péči rodičů, která je nenahraditelná. Nelze dítě stále vykazovat na okraj, dítě by mělo být středem.

Dítě

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století se začínají zlepšovat hygienické podmínky. Člověk o sebe více pečuje a pečuje i o zdraví svých dětí.

⁵⁵ ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*. Praha: Portál, 1997. s. 14

⁵⁶ *Ibidem* s. 14

Snižuje se úmrtnost dětí. Když se dnes člověk rozhodne studovat nějaký obor související s lidským individuem – medicínu, pedagogiku, filosofii – nevyhne se studiu dítěte. „Děti v sobě nesou něco, co by svým odhalením mohlo dospělým pomoci vyřešit jejich osobní i sociální problémy.“⁵⁷ Psychoanalýza pomohla odkrýt taje podvědomí. Může pomoci v porozumění některým skutečnostem, které jsou ještě utajeny v životě dítěte. Dospělí dětem nerozumí, a kdyžtak jen velmi málo. Proto jsou s dětmi často v konfliktu. Je třeba, aby v sobě dospělí našli onu chybu, aby mohli vidět dítě takové jaké skutečně je. Dospělí nejsou egoisty, ale egocentriky. Dívají se na svět dítěte svými očima. To je chyba, musí se dívat očima dítěte.

Výchova a vzdělání dítěte

Psychologie a vzdělávání dítěte je posuzováno z hlediska dospělých a ne dětí. Každou odlišnou reakci dítěte bychom měli řešit. „Různé vztekání se, odpor, různé odchylky od normálního chování překrývají snahu dítěte se realizovat a brání mu projevit svou skutečnou osobnost.“⁵⁸ V tomto chování je třeba najít a rozpoznat dítě, které se v tom ukrývá. Každý jedinec má svůj čas sebeutváření se. Dospělý by měl tento čas rozpoznat a případně dítěti uvolnit cestu, aby se mohlo rozvinout. V tomto čase sebeutváření nemůže být vývoj dítěte komplikovaný. Dítě v sobě má velké množství energie a ta se projevuje. V prostředí, které odpovídá věku dítěte, by se jeho psychika měla vyvíjet přirozeně. Měla by vyjít na povrch i skrytá tajemství. Aby se dítě dobře rozvíjelo, musí k tomu mít dobré a správné prostředí. Dospělí jsou součástí světa dětí. Měli by se tedy přizpůsobit. Ve školách typu Montessori není učitel za katedrou a neprosazuje své názory. „Dítě je středem všech aktivit, může se zcela svobodně pohybovat a vybírat si zaměstnání podle sebe.“⁵⁹ Prostředí, ve kterém se děti učí, má být příjemné – světlé místnosti, vyzdobená okna, nábytek uzpůsobený velikostně dětem. I prostředí napomáhá k rozvoji dítěte.

⁵⁷ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 12

⁵⁸ Ibidem s. 69

⁵⁹ Ibidem s. 70

Počátky metody „montessori“

6. ledna 1907 byla otevřena první škola. Byla určena dětem ve věku mezi třetím a šestým rokem. Byly to počátky a Marie Montessori neměla žádný systém ve vedení „normálních“ dětí. Do této doby pracovala jen s dětmi mentálně retardovanými. Onoho 6. ledna měla Marie Montessori padesát velmi chudých dětí. Drtivá většina dětí měla rodiče negramotné. Jejich rodiče neměli stálou práci a prakticky denně hledali novou pracovní příležitost. Byli rádi, že děti někdo pohlídá. V domě, kde tato první škola vznikla, byla k tomu účelu vyčleněna jedna místnost. Marie Montessori měla mnoho zkušeností s prací s dětmi mentálně retardovanými, se kterými používala různé předměty a tím děti vzdělávala. Podobné předměty použila i k výuce normálních dětí. Pozorovala, že dítě daný předmět zkoumá a nenechává se ničím vyrušit. Zkoumá tak dlouho, dokud svou „práci“ neskončí a s uspokojením předmět neodloží. Před Marií Montessori se o tyto děti starala mladá žena, která nedokončila studia pedagogiky. První škola byla sponzorována realitní společností. Finance měli uhradit náklady na zřízení a vybavení místnosti školy. Stolky, židličky a podobné zařízení si děti vyráběly samy. Místnost byla jednoduše zařízená. Různé pomůcky si Marie Montessori přinesla z předchozí práce. Byly to pomůcky speciálně vyrobené. Učitelka, která se původně o děti starala, sama vyrobila další pomůcky pro výuku dětí. Děti, zejména malé děti, často neuklízely věci či hračky na své místo. Když učitelka v Domě dětizačala učební pomůcky uklízet vždy se kolem ní shlukly děti. Když toto Marie Montessori pozorovala, zjistila, že sami děti chtějí pomůcky uklízet na své místo.

Počátky výuky

Marie Montessori, když otvírala první Dům dětí, neměla v úmyslu učinit z něho školu. Měla to být spíše mateřská škola, už podle věku dětí. Chtěla rodičům pomoci, aby se mohli lépe soustředit na hledání práce a ne hlídání dětí. Chtěla také pomoci dětem. Nechtěla, aby se děti jen tak potloukaly po ulicích či chodbách domů. „Jednoho dne ke mně přišly dvě nebo tři matky a

požádaly mne, abych jejich děti naučila číst a psát. Ženy byly samy negramotné a přišly mne požádat i jménem ostatních matek. Když jsem namítala, že něco takového se vymyká mým původním záměrům, prosily mne dále a naléhaly tak dlouho, až jsem nakonec svolila. Tento neviný začátek předznamenával mnohá překvapení.⁶⁰ Marie Montessori vystříhovala z papíru písmena a začala děti učit. Při psaní, při jeho výuce, dítě vnímá a přijímá zprávy jinak než zvukem a ruka se stává, řekněme, němými ústy. Aby člověk mohl řeč zaznamenat písemně, musí znát celou abecedu. Malé děti byly velmi vzrušené, když začaly psát první písmena. Dostaly krásně ilustrované knihy, které v nich nevyvolávaly žádné velké vzrušení. Ilustrace odváděly jejich pozornost od nové, pro ně vzrušující, činnosti. Děti nechápaly význam slova „číst“. Trvalo jim šest měsíců, než jej pochopily. Marie Montessori začala dětem dávat úkoly písemně. Každému na papír napsala úkol. Děti chvilku pracovaly – snažily se úkol přečíst – a po pochopení úkol splnily.

Nejen, že se děti během navštěvování Domu dětí přestaly bát, ale mnohé se i naučily. A tu vyvstává otázka, jaká byla použita metoda? „Žádná viditelná metoda vlastně neexistovala.“⁶¹ Děti prostě jednaly přirozeně, bez zábran.

Abychom mohli dítěti pomoci v jeho normálním rozvoji, musíme odhalit jeho skutečnou přirozenost. Na dítě velmi působí příjemné prostředí. Čisté bílé stěny, malé stolky a stoličky, to vše na chudé děti působilo přitažlivě. Neutrální chování dospělých hrálo také velkou roli. Stejně důležité jsou i pomůcky, které dokážou stimulovat jejich vnímání. Děti mohou lépe rozvíjet své schopnosti. Pomůcky je naučily soustředit se, to by nedokázala žádné slovní napomínání. „První školy, které se vyvinuly z původního Domu dětí, jsou obzvláště zajímavé tím, že stále dodržují zásadu vyčkávání na spontánní reakci dětí, než jsou přijaty jakékoli vnější regulativy.“⁶²

Bohaté děti – děti bohatých rodičů

Děti bohatých rodičů od narození mají prakticky vše, nač si vzpomenou. Člověk by řekl, že práce s těmito dětmi bude jiná, snažší. Opak je pravdou.

⁶⁰ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 81

⁶¹ *Ibidem* s. 84

⁶² *Ibidem* s. 87

Chudé děti nemající hračky se zabaví nabídnutou hračkou – pomůckou a soustředí se na práci s ní. Ovšem bohaté dítě, jež kolem sebe má důmyslné hračky, se pro jinou hračku či pomůcku nadchne jen velmi zřídka. Takovéto děti si neváží toho, co mají. Chudé děti nepohrdnou ani tou nejobyčejnější pomůckou a hodiny s ní dokáží pracovat. Je obtížné bohaté děti zaujmout. Nezbyvá nic jiného, než čekat. Po čase se děti začnou věnovat učebním pomůckám a chovají se téměř stejně jako děti chudé.

Osoba učitele

Nestačí, že se učitel připraví „pouhým“ studiem. Pokud nemá správnou skladbu vnitřních dispozic, jen obtížně bude přistupovat správně k dítěti. Učitel musí studovat sám sebe, aby se zbavil zakořeněných defektů v sobě. Ty by mohly být překážkou ve vztahu k dětem. Abychom toho dosáhli, musíme se vidět očima druhých. Musí studovat vlastní nedostatky, ne přemýšlet nad tím, jakým způsobem napravovat nedostatky dětí. „Pokud se někdo chce stát učitelem v našem výchovně vzdělávacím systému, musí sám sebe poznat a potlačit v sobě sklony k tyranii.“⁶³

Dítě a práce – činnost

Experimenty prováděné na dětech v různých koutech světa dokazují, že dítě se vrátí do normálního stavu pracovní činnosti. „Touha dítěte pracovat reprezentuje životně důležitý instinkt, protože bez pracovní činnosti dítě nemůže rozvíjet svou osobnost.“⁶⁴ Práci ničím nelze nahradit. Když se člověk pustí do práce, a dělá práci která jej baví, objeví v sobě energii, o které před tím nevěděl. Jedná se o druh instinktu. Člověk má instinkt pracovat a tím zdokonalovat svět kolem sebe. Charakteristikou člověka je právě práce. Dospělí a děti se mají rádi. Měli by žít ve shodě, ale žijí spíše v napětí. Je to proto, že si navzájem nerozumí. Řada neshod vede k problémům. Dospělí nemají na děti čas a pokud ho mají, mají ho málo. I v tom lze vidět příčiny nerozumění si. Dítě

⁶³ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 94

⁶⁴ *Ibidem* s. 113

se většinou neúčastní práce dospělých, ale má své vlastní úkoly. Tato práce je odlišná a nesrovnatelná s prací dospělých. „Je to nevědomá činnost postavená na duševní energii uvolňující se v procesu rozvoje osobnosti.“⁶⁵ Neustálým cvičením dítě roste. Jednou z důležitých prací je načít se mluvit. Dítě poslouchá a po čase začne pomalu kombinovat různé zvuky, až se ukáží první slova. Pracovní činnost dítěte spočívá v objevování vnějšího světa. Je důležité poznávat skutečnou podstatu dětské práce. Dítě při práci neusiluje o dosažení cíle. Dítě po dokončení práce, kterou si stanovilo, není unavené, nýbrž osvěžené. Tím se liší od dospělých. Dítě při své práci nechce pomáhat. Tím se také liší od dospělých. „Budoucí osud lidstva je v dětech. Pokud si někde přeje vykonat něco dobrého pro společnost, ať chrání dítě před psychickými úchylkami a umožní mu jednat přirozeně. Dítě v sobě skrývá obrovský potenciál, ale také množství záhad. Tou největší je tajemství lidské přirozenosti.“⁶⁶

Mají děti práva?

Do prvních let dvacátého století se společnost o děti nezajímala. Byly věci rodiny. Jedná se o zůstatek práva římského⁶⁷. Po celou existenci lidstva se právo vztahovalo na dospělé. Měnilo se, upravovalo, ale na děti se nemyslelo. Vysoká úmrtnost dětí byla zcela běžná. Příčinou byla špatná hygiena a celková slabost, na které se také podepisovala škola. Děti před příchodem do školy musely pracovat. Do školy přicházely unavené a vyčerpané. Poté byly trestány za nezvládnutí učební látky. Na konci devatenáctého a počátkem dvacátého století začali učitelé a lékaři spolupracovat. Vše se začalo obracet. Rodiče by v trestání dětí měli být opatrní! Tělesné tresty na dospělých byly zakázány. A na dětech? Jsou přísloví: „Škoda každé rány, která padne vedle“ nebo „Je třeba ohýbat proutek dokud je mladý“ pravdivá? Je na čase začít mluvit o právech dětí.

⁶⁵ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 117

⁶⁶ *Ibidem* s. 126

⁶⁷ Římský právní systém je základem právních systémů většiny moderních států

Reforma

„Marie Montessori zaujala jedno z nejvýznamnějších míst mezi představiteli pedagogického hnutí, které bylo nazýváno hnutím nové výchovy nebo také reformní pedagogikou.“⁶⁸ Vznik tohoto hnutí se klade do devadesátých let devatenáctého století a jeho rozkvět mezi první a druhou světovou válku. Reformních proudů bylo více. Kritizovaly dosavadní školní praxi, mechanické učení a nezapojování žáků. Nekritizovala se jen škola, ale také nadřazenost mužů nad ženami. Na scénu se dostává naturalismus. Neovlivňuje jen pedagogiku, ale i jiné vědy. „Zákonitosti přírody slouží zdravému vývoji živých bytostí.“⁶⁹ V reformních pedagogických hnutích byl základ ve spontánní činnosti. Dělali, co je bavilo. Když má člověk o něco zájem, něco jej zaujme, dokáže se na takovou činnost soustředit, aniž by vnímal čas a dění kolem sebe. Spíše musí být vyrušen a upozorněn právě na čas. Člověk při soustředěné práci rozvíjí své schopnosti. Při takové činnosti je člověk klidnější. Nejde o to, aby člověk měl velké množství vědomostí, jde o to, aby věděl jak je získat. U dětí se nemusí užívat trestů fyzických ani jiných. „Dítě je třeba vychovávat především jeho vlastní činností.“⁷⁰ Marie Montessori zastávala pedocentrickou⁷¹ výchovu. „Pomoz mi, abych to dokázal sám. Tato prosba, s níž se malé dítě obrátilo k Marii Montessori, se stala hlavním krédem její pedagogiky.“⁷² Při učení je potřeba spojovat aktivitu fyzickou i duševní.

Základem praxe i teorie Marie Montessori je svoboda – svobodný vývoj. Výrazně se tím liší od pedagogů, kteří pracovali před i po Marii Montessori. Svoboda – toto slovo v sobě skrývá velmi mnoho. Je-li člověk svobodný, může si dělat, co se mu zlíbí, volně se pohybovat. Vše dělá v rámci jistých norem, kterým říkáme zákon. Je to zcela pochopitelné. Nemohu si brát, co mi nepatří. V pedagogice je to stejné. Má-li spolužák nějakou pomůcku s níž pracuje, nemohu mu jí vzít. Musím si vzít jinou. Svoboda tak, jak ji interpretuje Marie

⁶⁸ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 11

⁶⁹ Ibidem s. 11

⁷⁰ Ibidem s. 12

⁷¹ Dle naučného slovníku je pedocentrismus směr v pedagogice v první polovině dvacátého století, který činí zájem dětí a jeho osobité projevy středem výchovného vzdělávacího procesu a cíl výchovy stanovuje pouze na základě psychologie dítěte. Úkolem učitele je pouze zabezpečit optimálního rozvoje zájmů žáka.

⁷² Pomoz 17

Montessori, se týká hlavně toho, že dítě není vázané nějakým učebním plánem. Postupuje si, jak uzná za vhodné. Učitel jen ukazuje cestu. U dětí je svoboda vymezena jejich fyzickými možnostmi.

Prostředí

Výrazně ovlivňuje vývoj. Prostředí i učitelé musí být připraveni – to je dle Marie Montessori základem. Připravené prostředí vzbuzuje zájem o činnost. Připravený učitel – má znalosti, nenutí, reaguje na aktivitu dětí. „V podnětném prostředí s pedagogy připravenými podat pomocnou ruku se dítě v montessoriovské škole samo a dobrovolně učí to, co se ostatní děti učít musejí.“⁷³ Děti svobodu nezneužívají. Svoboda přechází v demokracii, jíž se všichni dobrovolně účastní. Škola – místo kde se má dítě vyvíjet a vzdělávat. Děti v montessoriovských školách jsou většinou po třech ročnících ve třídě. Tedy první až třetí, čtvrtý až šestý a sedmý až devátý ročník. Jsou to děti různého věku. Podle Marie Montessori je optimální počet žáků ve třídě třicet až čtyřicet.

⁷³ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: SPS, 1998. s. 41

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem chtěl ukázat na různé typy škol a připomenout důležitost vzdělání. Naznačil a popsal jsem, jak bylo složité ke konci osmnáctého století vyučovat. Co bylo příčinou toho, že žáci chodili a nebo nechodili do školy.

Zpracovával jsem Zlatokorunskou klášterní školu proto, že svým způsobem byla ojedinělá. Nebylo mnoho škol, které při svém založení měly takové zázemí jako právě tato škola. Díky tomu, že byla, dnes bychom řekli, sponzorována klášterem, a to klášterem v té době bohatým, mohla si dovolit různé pomůcky, které si jiné školy dovolit nemohly. Žáci se učili i prakticky. Zase ne každá škola si toto mohla dovolit.

Připomenul jsem některé velmi významné osobnosti, které s českým školstvím měly a mají co dočinění. Asi tou nejvýznamnější osobností je Jan Amos Komenský. Člověk, který stál u zrodu škol, které dnes nazýváme alternativními. On jistě nechtěl, aby vznikly školy alternativní jak je známe dnes. Chtěl, aby takto fungovaly všechny školy a ne jen nějaké „speciální“. Jan Amos Komenský chtěl způsobem školy hrou vyučovat všechny žáky.

Zabýval jsem se školou Marie Montessori. Jde o jednu z mnoha alternativních škol. Školy typu montessori fungují i v České republice. Pokoušel jsem se najít některou alternativní školu, kterou bych mohl srovnávat se školou zlatokorunskou, ale to je práce prakticky nemožná. Zlatokorunská škola fungovala dle svých pravidel, která odpovídala normám tehdejšího školství. Žádná pozdější nová škola se touto školou neinspirovala.

Školu typu montessori jsem vybral proto, že mě zaujala postava zakladatelky Marie Montessori, ženy která přesně věděla, co chce. Studovala medicínu, na sklonku devatenáctého století pro ženu téměř nepředstavitelné. Zastávala vysoké vědecké posty v prestižních vědních oborech. Všechno se vzdala a šla se starat o děti chudých rodičů. V žádném životopise Marie Montessori jsem se nedočel, zda byla vdaná či nikoli. A tu vyvstává hypotetická shoda s Bohumírem Bylanským. Jelikož se Marie Montessori od svých studií věnovala dětem, měla je zřejmě ráda. Děti mohl mít rád i Bohumír Bylanský, byť byl kněz. Jsou to právě děti, které mohly tyto dva lidi spojovat. Nalezneme mezi těmito školami i

paradox. Zlatokorunská škola fungovala v počátcích značně zajištěná. Teprve postupem času, po zrušení kláštera, začala upadat. Nakonec byla zcela zrušena. Škola Marie Montessori začínala takřka v bídě. Marie Montessori měla k dispozici jednu místnost velmi skromně zařízenou. Postupem času si její škola získala jméno a dalo by se říci jistou prestiž.

Je velmi dobré, že oběma těmito postavám šlo o budoucnost. Vždyť budoucnost, to jsou děti, a aby mohly dobře na dobré budoucnosti pracovat, musí mít patřičné vzdělání. Když trochu odbočím do minulosti, české školství bylo vždy na dobré úrovni a věhlas university Karlovy dalece překračoval hranice Českého království. Mnoho významných osobností na této universitě studovalo a vyučovalo mimo jinými i Bohumír Bylanský. Člověk se odedávna snaží studovat a poznávat. Ne každému je dán takový rozum a takové nadání, aby ve vzdělání dosáhl na příčky nejvyšší. Jsou lidé, kteří se naučí těm nejzákladnějším dovednostem a dále se nedostanou. Nebylo jim prozřetelností dopřáno více rozumu. Z toho nám vyplývá, že není člověk, který by byl nevzdělávatelný. Na druhé straně jsou lidé, kterým jde učení téměř samo. Vystudovat vysokou školu pro ně není problém. Tak jako v úvodu mé bakalářské práce dostávám se opět k západním zemím za mořem, kde se na vysoké škole studuje za stipendia a ne v jednom případě je onen stipendista negramotný. Vyvstává snad pochopitelná otázka: Je to v pořádku? Je možné, aby vysokoškolák neuměl základní trivium?

Seznam použité literatury

BĚLINA, P. FIDLER, J.: *Osobnosti ducha českých dějin*, Praha, Fragment, 1996.

HANSOVÁ, J.: *Škola ve Zlaté Koruně*. In *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice, 2002

KADLEC, J.: *Dějiny kláštera Svaté Koruny*, České Budějovice, ČAT U zlatého klasu, 1949.

MONTESSORI, M.: *Tajuplné dětství*, Praha, SPS, 1998.

PRŮCHA, J.: *Alternativní školy*, Praha, Portál, 1996.

PRŮCHA, J.: *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*, Praha, Portál, 2001.

ŘÍHA, D. M.: *Bakalářská práce na téma Základní fond středověkých rukopisův cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě*, 2007.

Sborník: *Klášter Zlatá Koruna*, Národní památkový ústav v Českých Budějovicích, 2007.

SOMR, M. kol.: *Dějiny školství a pedagogik*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

ŠTVERÁK, V.: *Pařízek a Wilfling o škole a učitelích*, Praha, Karolinum, 1998.

ZELINKOVÁ, O.: *Pomoz mi, abych to dokázala*, Praha, Portál, 1997.

Resumé

Ve své bakalářské práci poukazuji na důležitost vzdělání a na různé druhy škol, ve kterých se lze v České republice vzdělávat. Chtěl jsem připomenout dobu kdy došlo k zavedení povinné školní docházky. Nebylo snadné prosadit povinnost chodit do školy. Postupem času, i když to trvalo déle, se povinnost chodit do školy vžila.

Také jsem chtěl připomenout osoby které se zasazovaly o vzdělání, ať to byli pedagogové, osoby duchovního stavu a nebo panovníci. Ve středověku byly centry vzdělání kláštery. Mezi jejich činnosti patřilo hlavně opisování knih. Prostý lid byl zcela negramotný. Vyjimky byly u šlechty, kde se občas našel člen který uměl alespoň číst a psát. I panovníci v té době byli spíše negramotní. Postupem času se šlechta začala vzdělávat a panovník tlačil i na prostý lid.

Vyzdvihl jsem školu, která vznikla při Zlatokorunském klášteře a školu, která původně školou být nechtěla – školu Marie Montessori. Dvě rozdílné školy, ale přesto mající hodně společného.

Anotace

Obrazová příloha